

Luceafărul

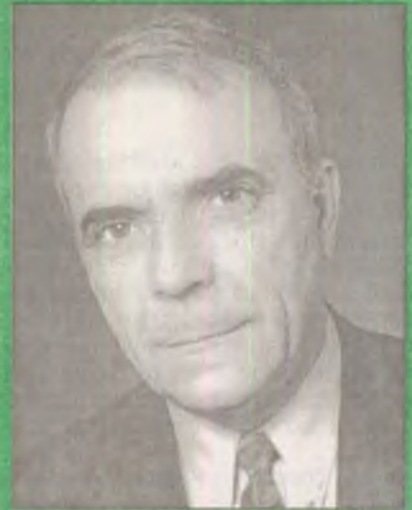
JTi

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **3** (587)

Miercuri, 29 ianuarie, 2003

Contestarea generației '60 este un fenomen banal, produs oarecum în prelungirea contestării scriitorilor din generațiile precedente (Călinescu, Sadoveanu, Preda etc.), și face parte dintr-o politică, iarăși banală, normală, de revizuire a valorilor. Ce vreți? Ca lucrurile să stea pe loc? Vreți să continuăm a citi exact ca înainte? Sau ca tinerii de azi să împărtășească automat și necondiționat opiniile noastre? Nici noi nu le-am preluat pur și simplu pe ale înaintașilor.

nicolae manolescu

anul literar 2002 - număr special

bogdan ghiu

Pe mine, unul, ca membru al generației '80, asta m-a trezit, mai ales, din somnul literaturii române. M-aș simți în viață dacă aș fi „ras“ de unul dintre criticii tineri. Faptul că există critică „rea“ îmi redă pofta de aventură, adică de scris. Numai tăcerea este nedreaptă în literatură. Numai ignoranța și „sedentarismul“ intelectualucid și „dărâma“. Iar „statuile“ oricum cad, până la urmă, singure: în nebagarea publică de seamă.

pag. 6-7

„În acest scandal,
nu niște scriitori au fost
nedreptățiți, ci niște opere“

raluca dună

„Debuturile ultimilor ani
mi-au întrecut toate așteptările“

daniel cristea-enache

pag. 20-21

„Eșecurile sunt mai mult pe plan administrativ-economic”

horia gârbea

(comentator TVR)

1. Nu le-a risipit (temerile noastre parțial justificate), dar nici nu le-a confirmat pe de-a-ntregul. A fost așa și așa. Au apărut câteva cărți interesante din câte am citit eu. Dar sigur că au apărut mai multe decât poate citi și aprecia oricare dintre noi. Privirea noastră e foarte limitată. Marile edituri au ajuns la o carte pe zi. Câte cărți pe zi poate citi, chiar răsfoi, cel mai harnic critic sau cel mai devotat confrate?

2. „Statuile” nu se pot dărâma atât de ușor. Nu știu exact la ce se referă întrebarea. Oare scriitorii din anii '60 au primit mai multe critici decât era firesc? În 2002? Mie nu mi s-a părut. E de discutat poate dacă e vorba de valori contestate sau de false valori demascate. Eu nu cunosc nici un exemplu din nici una dintre cele două categorii. Cunosc însă destule cazuri de false valori ridicate pe soclu cu exaltare, și nu numai dintr-o generație.

3. Nu am contabilizat eșecurile. Nu am nici vocație, nici nu cred că e bine. Cele rele să se spele sau să se piardă în uitare. Multe cărți pot fi considerate eșecuri dacă ne gândim la așteptare sau, dimpotrivă, succese, dacă ne gândim la tot ce se putea spera de la ele. Eșecurile sunt mai mult pe

plan administrativ-economic să zicem: scriitorii n-au fost mai bine plătiți, mai bine priviți, mai bine editați și difuzați decât în alți ani.

4. Eu cred că tabloul literaturii actuale nu prea e bulversant, ci cât se poate de imobil și de previzibil. Din păcate. Impunerea unui scriitor nu poate fi făcută pe parcursul unui singur an editorial. E un proces lent și complicat. Și apoi, impunerea este relativă la noi și nu numai: un autor poate fi receptat favorabil de critică, se poate impune în conștiința confrăților fără a rupe inima târgului. Publicul are o inerție mult mai mare. Au apărut câteva

anul literar 2002

cărți care m-au desfătat și câțiva autori care m-au surprins plăcut. Pe unii îi știam din anii precedenți.

5. Nu știu ce să spun pentru că nu am, din motivele expuse mai sus, o privire de ansamblu. Deși citesc sau răsfoiesc măcar multe cărți, sunt imens de multe care-mi scapă. Încerc să mă țin la curent cu ajutorul revistelor. Și aici timpul de reacție este foarte lung. Cred că proza scurtă românească a cunoscut câteva succese în 2002. Poezia - în nota obișnuită, producții multe dintre care unele valoroase. Romanul s-a prezentat foarte slab.

6. Din păcate evenimentele de la noi nu prea au anvergură. Anul Caragiale ne-a adus măcar niște montări mai fericite ale ilustrului autor, dar prin legea numerelor mari, și câteva jenante. Țin să remarc trei montări izbutite, deși foarte diferite între ele, ale unei piese care se dovedește o sursă eternă de inspirație: **O noapte furtunoasă**. Trei regizori din generații diferite: Lucian Sabados, Felix Alexa, Teodora Câmpineanu, au făcut toți trei câte un spectacol excelent. Împrejurarea m-a reconfortat. Alte evenimente: primul Colocviu Național de Dramaturgie din mai, care a dat încredere într-o posibilă continuare fericită în 2003. Mi se pare, de asemenea, că Festivalul de Dramaturgie Românească de anul acesta a fost mult mai bogat, măcar prin numărul de montări cu piese naționale, unele contemporane, nu cu simple „scenarii” pretins dramatice ca în 2001. Un alt eveniment: inaugurarea unui nou teatru la Târgu Jiu și nu oricum, ci având un repertoriu cu trei piese românești. Evenimente plăcute, atractive au fost cele două târguri de carte (Bookarest și Gaudemus). Nu ezit să numesc între evenimentele culturale schimbarea grilei TVR Cultural. Știu că risc să par subiectiv, dar n-am ce face. Un eveniment extrem de fericit: deschiderea cotidianului „Ziua” pentru literatura română prin suplimentul „Ziua literară”. Nu aș vrea să omit modul fastuos de acordare al premiilor USR și ASB și mărirea semnificației lor materiale cu efecte asupra prestigiului scriitorilor. Să

nu uităm proliferarea revistelor și editurilor virtuale (pe Internet) cu performanțe de excepție.

Totuși evenimentul cel mai important al anului rămâne de departe Colocviul Internațional de la Neptun. Un lucru excepțional despre care am scris la vremea respectivă. Cred că trebuie continuat și amplificat cu orice preț.

Deși nu țin direct de literatură, cred că trebuie trecute între evenimente realizările Uniunii Scriitorilor în planul protecției sociale a autorilor, în primul rând acele burse de excelență pentru marii scriitori care ajung la senectute. Aceștia sunt însă puțini din păcate, mai longevivi sunt alții. Ca să glumesc: îmi pare rău de pe acum că eu, probabil, nu voi atinge vârsta necesară să mă bucur de ele.

7. Ce visez mereu, utopic. Totul să se schimbe. Scriitorii să fie respectați în societate, protejați de lipsuri și de aroganța celor „tari”. Volumele să aibă tiraje mari și o circulație bună. Uniunea Scriitorilor să-și facă site Internet și o editură virtuală cu texte în română, dar și în alte limbi, iar site-ul să fie atât de bun și atractiv încât să aibă mii de vizitatori (cum are un site ca Liternet.ro, de pildă). Cartea virtuală să intre în competiție directă pentru premiile Uniunii și Asociațiilor, că e tot carte, nu ghiveci de flori. Să avem un site de distribuție prin Internet al cărților cu catalog centralizat pe toate editurile. Un fel de amazon.com românesc.

Cele mai bune cărți să apară iute în România, semnalate prompt de revistele literare. Asta în loc ca numitele reviste să publice recenzii imense la autori români de mâna a treia. Cărțile noastre să fie judecate repede și drept, în fraze puține, dar la timp și de toate publicațiile literare care își zic „naționale”, dar nu recenzează nici propriii colaboratori. La radio și TV spațiul acordat culturii să crească iar pe propagatorii subculturii, care ocupă ecranul în număr tot mai mare să-i înghită pământul.

Onorariile pentru o piesă scrisă sau tradusă să nu mai fie 2 la sută din bugetul spectacolului, ci măcar de 5 la sută. Drepturile de autor să fie scutite de impozite sau banii luați ca impozit pe ele să fie redați integral culturii. Cotizația Uniunii să crească la 50 sau 100 dolari pe an și banii colectați să fie dați ca premii. În felul acesta scriitorii proști ar fi obligați să cotizeze în folosul celor buni și nu s-ar mai înghesuși în Uniune ca la pomană dacă n-treabă cu breasla.

Editurile să fie supuse unui control în legătură cu calitatea producției și să-și piardă licența dacă scot prostii, ca fabricile care fac salam prost. Iar subvențiile pentru carte să crească mult. Literatura română să fie tradusă prin programe subvenționate și scriitorii să primească burse de documentare și creație de la stat, dar rezultatele documentării și scrisului să fie supuse unei evaluări severe. Scriitorii să aibă un număr de călătorii gratuite (sau un nr. de kilometri parcurși gratuit) anual cu trenul și avionul.

Aș mai vrea ca autorii sub 60 de ani să cedeze măcar 3 la sută din venitul net ca drepturi de autor în folosul confrăților trecuți de 60 de ani. Asta nu mai e utopie, e chiar o propunere concretă către Uniune. Și cel mai mult aș vrea ca scriitorii să se citească măcar între ei, să meargă la teatru, expoziții, concerte măcar o dată pe an (asta, în insula mea ideală, ar trebui să fie obligatoriu sub sancțiunea excluderii). Știu bine că mai nimic din toate acestea nu se va împlini în 2003. Dar până în 2010?

Director:

Marius Tupan

Colectivul de editare:

Marinela Țepuș (redactor)

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Simona Galațchi (corectură)

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista „Lucafașul” este editată de Fundația Lucafașul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,

telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala

sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROI.

Cont în valută: 472161601590

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele

RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă

în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Argumente

Inițial, renunțaserăm la realizarea unei anchete asupra anului literar precedent, dar analizele parțiale și campaniile subiective (chiar excesive!), prezente în unele publicații, ne-au îndreptățit să revenim la preocupările obișnuite, chiar dacă, fatalmente, cu toate măsurile pe care ni le-am luat, n-am putea afirma că vom reuși să oferim o imagine obiectivă, sută la sută, asupra fenomenului. Pentru a înlătura dintru început orice partizanat, am apelat la principalii comentatori de la revistele literare și de la paginile de cultură ale cotidianelor cu credința că, în listele de titluri și nume propuse, cititorii vor descoperi preferințele și-și vor completa opțiunile. E firesc să nu poată parcurge producția editorială a unui an: care, în 2002, a fost opulentă.

Avataruri editoriale

marius tupan

(comentator „Lucafărul“)

a anului respectiv e sub cota altor perioade, mai ales că nu toți prozatorii faimoși au fost prezenți în librării cu noutăți. Astfel de comodități păguboase se propagă mai ușor decât semnalele *Salvării*, fiindcă minimalizarea și invidia îi vitaminizează pe cei debili și-i amuză pe cei rămași în expectativă. Mediocrii, care fac valuri și scurmă în nisipuri mușcatoare, plasați pe la unele paliere culturale, au tot inte-

giu, să înțepenească în topuri, deși, între timp, destule personalități artistice ar fi meritat să fie în prim-planul vieții literare. Protectorii de altădată s-au postat într-o tăcere suspectă sau și-au motivat, cu timiditate, rezerva. În aceste circumstanțe, reacțiile celor mai tineri comentatori au fost îndreptățite, nu și acceptate cu seninătate de către cei contestați. Schimburile de replici, argumentele puerile și, nu în ultimul rând, țipetele de naufragiați, au făcut deliciul cititorilor. Oricum, din această confruntare, parțial avantajați au ieșit și unii, și alții. Lupii tineri încep să-și impună punctul de vedere, *clasicii* se scutură vremelnice de naftalină, pentru a fi revigorați prin noi tălmăcirii. Importantă pentru anul trecut rămâne ebuliția critică, după care destui condeieri încep să-și reconsidere mijloacele de expresie și să recurgă la alte modalități de creație, dacă mai au timp s-o facă, pentru a-și moderniza scrierile.

1. După atâtea alarme (pe care le-am bănuțit întotdeauna false) că nu avem critică literară, roman sau poezie, credeți că anul 2002 le-a risipit?

2. A fost o perioadă a contestărilor multor valori (dărâmarea unor statui!), mai ales ale celor din promoția '60. De ce credeți că s-a iscat acest val și care par să fie cei mai nedreptățiți autori?

3. Vorbii-ne despre eșecurile de proporții: care au fost acelea și de ce bănuții că au apărut tocmai acum?

4. S-au impus, cu robustețe, alți scriitori, înnobilitând tabloul bulversant al literaturii actuale?

5. Ce gen (specie) a excelat în anul precedent? Care au fost câștigurile axiologice?

6. Ce evenimente culturale v-au atras atenția în mod deosebit?

7. Ce ați dori să aducă nou în viața literară anul 2003?

Capricii

Dar nu și suficient comentată. Canalele mass-media continuă să prezinte selectiv și, nu în puține rânduri, neprofesionist sau aberant, cărțile. Încropeala unui oarecare Emanuel Valeriu a izbit (cuvântul nu-i întâmplător ales) mai toate posturile de televiziune, unele prezentând-o cu insistență, în vreme ce *Istoria...* lui Marian Popa, apărută la sfârșitul lui 2001, dar comentată în 2002, a fost programatic (sau demonstrativ) ocolită. Deh, e greu să citește vreo zece mii de pagini în mai multe luni de zile și, mai ales, să ai și o judecată de valoare! Spiritul de grup se evidențiază cu vehemență, iar comentariile dezinteresate devin tot mai puține. Sigur că retragerea criticilor de autoritate a stimulat avântul multor amatori care-și dau cu părerea și-și servesc comilitonii, fără a se putea impune și a impune noi autori, dar permanența acestei perioade continuă să fie criza lecturii. Se observă nu numai în comentariile verbale, audiate cu diverse prilejuri, la colocvii și saloane, ci și în cărți, din păcate, socotite de amici, fundamentale. Lecturile parțiale, fragmentate și, bineînțeles, preferențiale, discreditează pe cei care se mai cred conștiințe ale literaturii române.

Prejudecăți

De altfel unii comentatori cu ifose refuză să cerceteze în totalitate opera unui autor sau o carte de ultimă oră, fiindcă altele, cândva, n-au avut o presă favorabilă sau s-a creat în jurul lor o tăcere artificială. Niciodată nu studiază circumstanțele, ci numai ecurile: care nu pot ajunge întotdeauna la ei decât prin intermediari. E mai simplu să răsfoiască romanul unui prozator cu o oarecare notorietate și să-i dea notă de trecere, decât să întârzie în bibliotecă ore multe. Judecând după parțialul eșec, anunță cu emfază că toată producția editorială

resul să blameze valorile autentice, în speranța că vor influența și ei un climat confuz, cum există și în alte medii sociale la noi.

Încolonarea

Sechelele roșii (dacă ar fi numai ele!) nu dispar cu deceniile, poate doar cu secolele. Cei care-s mai puțini dotați, dar cu o neostoită râvnă de a se impune rapid și de a dicta ierarhiile, se strâng în grupuri, știind că numai haita îi mai poate apăra în caz de contraatac: măcar și pentru o vreme. În aceste cumetrii, se laudă unii pe alții, se inventează probleme doar de ei susținute (!), se inițiază campanii de denigrare împotriva celor din afara clanului. Cum afirma cineva deunăzi, trec la atac cu tancurile, nu cu baioneta sau mitraliera, în speranța că vor pustii totul în jur, pentru a fi văzuți doar ei. Anul trecut n-a fost lipsit de astfel de ofensive. Și, cu cât impunctia pierd teren, fiindcă opera lor e anemică și derizorie, deși ei se așteaptă la encomioane, cu atât devin mai iritați și mai marțiali, preluând cumva obiceiurile lui Geo Bogza: care rămâne totuși o patinare solzoasă în istoria noastră literară. De altfel, demersurile lor au fost ironizate și dezavuate în anul trecut. Liderii acestor grupuri încep să facă pasul înapoi, simțind că zbaterele le discreditează deja imaginea, clădită cu multe eforturi și nădușeli.

Revizuirile

După revoluție, mai multe spirite lucide au contestat vehement ierarhiile literare, aberant constituite, dar s-au încumetat prea puțini să propună și să susțină altele. Comentariile acide, sporadice au vizat exagerările și serviciile reciproce, însă nu au existat veritabile campanii de presă, care să facă demarcații clare între valoare și impostură. Or, din câte se știe, promoția '60, exagerat elogiată, a reușit, prin tot felul de manevre, sprijinită de critici de presti-

Laurii

Cu toate aceste frământări și contestări, Uniunea Scriitorilor și alte instituții au alergat după sponsorizări, pentru a oferi tradiționalele premii anuale. Fapte laudabile și demne de consemnat. Comentariile defavorabile apar atunci când se fac selecția și încununarea. E firesc ca jurații să nu poată citi toată producția unui an: nici măcar nu au consilieri să-i influențeze, ci numai amici, care-i solicită. Misterioase rămân însă pătrunderile unora în jurii, aceia care s-au dovedit, în timp, că nu sunt la curent cu ce se publică, mai ales că ei înșiși se află într-o criză prelungită de creație, atinși de iritantele maladii ale boemei. Alții, total dezinteresați de fenomen, râvnesc doar onorariile, nu și încurajarea unei literaturi în care metodele preluate din sport, în folosul unor cooperative, încep să funcționeze cu abilitate. Dacă în acest număr special nimeni n-a trecut la evenimente literare și decernarea premiilor, care, trebuie să recunoaștem, nu-i o întâmplare oarecare în viața unei societăți de artiști, asta înseamnă că ne aflăm cu adevărat într-o criză din acest punct de vedere. A ascunde cărțile cele mai importante, pentru a nu fi observate de jurați, a exclude *ab initio* anumite nume, numai fiindcă au mai fost laureate cândva (dacă apelăm iarăși la sport, la Roland Garros se câștigă pe criteriile competenței nu pe cele generaționiste sau conjuncturale!), înseamnă că absența fair play-ului devine contagioasă. Or, astfel de deprinderi trădează balcanismul excesiv, care n-are nimic de-a face cu o literatură nobilă, în care ne place să credem că suntem.

În loc de concluzii...

... venim cu intervențiile comentatorilor noștri, care, sperăm, vor antrena și alte discuții. Îi vom aștepta și pe aceia care ne-au promis că vor contribui la o dezbatere sinceră, provocați de opiniile, deloc comode, ale celor care ne-au onorat deja. E în avantajul nostru și al lor să nu ne purtăm cu mânuși, care nu-s întotdeauna obiecte de protecție, ci, uncori, de mascare a tumefierilor.

radu voinescu

(comentator „Luceafărul“)

„Nu s-au impus decât tot cei care se impuseseră“

1. Nu am înregistrat cele zise ca fiind alarme veritabile, doar mici defulări ale unor nemulțumiți. Cu alte cuvinte, când un romancier se plânge într-o intervenție oarecare că n-am avea critică literară, acest enunț trebuie interpretat drept o nemulțumire a respectivului că nu a primit din partea criticii acele elogiuri diatribice la care năzuia. Desigur, când vorbitorii de la lansarea cărții se întrec în a degaja efluvii de osanale, când ei afirmă cu artificii retorice revărsate în cascade că nu există carte mai mare și autor mai important în literatura națională și universală, autorul cu pricina se simte frustrat și, atunci, dacă el este negat de critică (deși această negare e adesea numai în mintea lui, „defectul“ de neiertat al cronicilor fiind acela că n-au afirmat răspicat și peremptoriu (sic!) că el e cel mai mare scriitor în viață), își oferă o mică revanșă negând critica în bloc. Realitatea este că, în ciuda culturii și a formației lor, nu o dată chiar filologică, cei mai mulți autori nu se prea pricepe la critică. Anul 2002 nu a risipit și nu a consolidat, așadar, nimic în această privință.

anul literar 2002

2. Nici nu s-au contestat valori, nici nu s-au dărâmat statui. Nu literatura anilor '60 a fost pusă sub semnul întrebării, doar s-a luat act de inactualitatea practicării și în anul de grație 2002 a acelui tip de literatură. Nu s-a negat opera lui Fănuș Neagu sau a lui Nicolae Breban, de pildă. Mesajul este că acești autori, și încă alții alături de domniile lor, se autopastează de multă vreme (am fost uimit acum paisprezece ani de succesul unei cărți precum *Scaunul singurătății*; nici faptul că se găseau acolo aluzii la atotputernica Securitate - și ne amintim cum se extazia publicul când cita sintagma „departamentul orhideelor“ - nu scuza verbiajul nemăsurat și lipsa de miză autentică a acelui text, aflat la distanță enormă de *Îngerul a strigat*) până la a degrada, a deprecia propriul stil, cel care i-a făcut celebri și le-a asigurat locul în istoria literaturii române. Prin urmare, nu locul lor în această istorie a fost pus în discuție, ci persistența lor în eroare, inaptitudinea de a inova, de a ieși din cadrul propriilor clișee.

3. Nu-mi dau seama care sunt eșecurile de proporții la care vă referiți. Probabil că fiecare remarcăm un număr de eșecuri mai mult ori mai puțin semnificative. Sigur că *Voința de putere* e un eșec, dar el nu urmează decât unui șir de alte eșecuri - cam toate după *Bunavestire încoace* - așa încât... nimic impvizibil. Sau *Amantul Mariei Doamne Dracula*... Să fim sinceri, de la *Frumoșii ne-*

buni ai marilor orașe Fănuș Neagu nu a mai dat nici o carte cât de cât notabilă. Și s-au scurs de atunci decenii. Între timpul lung și timpul scurt ale istoriei literare - parafrazel, evident, sintagmele lui Fernand Braudel - se petrec fel de fel de fenomene de avans sau de retard. Pur și simplu, în cazul celor doi autori pe care îi invoc aici pentru că sunt importanți nu numai prin numele pe care le-au dobândit dar și prin momentul pe care fiecare l-a constituit în literatură de unde, implicit, exponențialitatea lor pentru acest fenomen de defazaj. Necazul e că se încăpățânează să mai scrie și să mai publice în loc să se retragă în clasicizarea pe care și-au făurit-o. Și chiar nu pricepe de ce n-au făcut-o. Oricum romanele publicate azi numai aduc vreun beneficiu pecuniar. Ca să se înțeleagă foarte bine ce spun, respect și iubesc în Nicolae Breban și în Fănuș Neagu doi mari prozatori ai literaturii noastre din secolul al XX-lea, dar prestația lor scriitoricească din ultimii ani e mai mult decât nemulțumitoare. Cât privește așa-zisa lor demolare, aceasta e o chestiune de receptare, de psihologie a lecturii. Dacă citim o carte a Anei Blandiana scrisă în anii '70 sau '80, automat o încadrăm și o valorizăm în contextul mentalității literare și a orizontului creativ aparținând epocii (cum procedăm, de altminteri, și cu Byron sau Hugo; altfel, dacă ar fi scrise azi, marile poeme ale celor doi ar putea foarte bine să pară niște bizarerii în cel mai fericit caz), dar dacă poeta rămâne în cadrul aceluiași univers liric istoricește determinat (scuzați-mă, n-am găsit altă... determinare!), celor de azi s-ar putea să nu le inspire nimic, celor de ieri s-ar putea să le trezească numai senzația de *déjà lu*. Ca să nu glisez către considerații de psihologic și de sociologic literară, prea puțin potrivite cu spiritul unei anchete care vizează mai ales un bilanț, voi concludiona că nu autorii respectivi sunt în discuție, mai exact nu statura lor și nici opera care i-a consacrat, este vorba de textele produse în ultimii ani, care n-au ținut cont de modificarea paradigmei sociale, estetice, stilistice, de evoluția gustului publicului, în ultimă instanță.

În ce mă privește, am putut lua act de un alt eșec, de proporții cantitative de această dată. Romanul de debut al lui Mircea Pricăjan, *În umbra deasă a realității*, două volume în format mare, 16,5x24,5 cm, însumând peste 700 (șapte sute) de pagini. Deși tânărul autor face efortul tocmai de a fi cât mai aproape de clișeele literaturii de peste Ocean din ultimele două decenii (meteahna noastră cu sincronizarea), rezultatul nu este decât o mare dezamăgire și aceasta nu pentru că așa avea ceva împotriva literaturii de consum (până una-alta, s-ar putea să fiu singurul autor al unui studiu teoretic dedicat acestui domeniu la noi, studiu care numai de lipsă de simpatie nu cred că poate fi acuzat), ci pentru că textul e o mostră de cum nu trebuie scris un roman. Acum, dacă mă gândesc mai bine, nu e numai un eșec de natură cantitativă, cu toate că dimensiunea textului e impresionantă, dar și unul calitativ. Dacă reușea, ar fi fost un succes pentru resuscitarea literaturii de consum de producție românească.

4-5. Nu s-au impus decât tot cei care se impuseseră. Să fim serioși, nu așteptăm de la Gabriela Vrânceanu-Firea să dea peste cap literatura română! Așa că voi face apel, fără vreo ordine ierarhică sau măcar subiectivă, tot la nume despre care se știe că sunt repere cunoscute. Am avut cărți bune de critică (e pur și muove!) din partea unor condeie care sunt de-acum referințe ale literaturii noastre. Mă refer, printre altele, la cartea Ștefaniei Mincu, *Miorița - o hermeneutică ontologică*, la cea a Mariei-Ana Tupan, *Discursul postmodern, la Mitteleuropa periferiilor* de Cornel Ungureanu. Din păcate, doar am auzit că ar fi apărut un prim volum dintr-o *Istorie a literaturii române în comunism* (e bine că acel monument care e *Istoria...* lui Marian Popa nu se manifestă inhibitor), de Eugen Negrici (iată, și istoriografia literară există!) dar nu am reușit încă să am în mână un exemplar. *Concert de deschidere*, volumul de cronici al lui Daniel Cristea-Enache ne arată mai mult decât o puteau face textele publicate săptămânal că avem de-a face cu un critic foarte înzestrat pentru întâmpinare. Aștept, de asemenea, mult de la volumul al doilea de la *Ore franceze* de Ion Pop, știind că temele criticii vor fi la ele acasă în cuprinsul lui. La proză, cred că Marius Tupan a procedat inspirat publicând un volum de povestiri, *Vămile depresunii*. Și după părerea mea e momentul pentru ca acest gen în care cred și în care s-au ilustrat mulți scriitori importanți, de la Maupassant la Dino Buzz și Sadoveanu, să se reimpună și să-și regăsească iubitorii. Pe o miză asemănătoare încearcă să parieze și Dan Mircea Cipariu în *Sunt pur, din ce în ce mai pur*, el mergând însă mai mult către o scriitură suprarealistă, absurdă, apropiată de unele dintre prozele scurte ale lui Gheorghe Schwartz. Am găsit că alegând să servească proza de suflu realist, Ion Lazu face, în romanul *Veneticii*, dovada că acest tip de scriitură nu și-a epuizat valențele. O surpriză mai mult decât plăcută a fost antologia care adună la un loc poezia lui Octavian Soviany, *Cartea cu Benedict*, ca și antologia Floarei Țuțuianu, *Arta seducției*. Un spectacol cu totul emoționant - ca prozodie și ca viață topită în poem - îl oferă cartea lui Șerban Foarță, *Spectacol cu Dimov*. Mai rețin, dintre multe citări posibile, volumul lui Ștefan Ion Ghilimescu, *Grădina lui Athis*, ca și pe acela al Simonei-Grația Dima, *Ultimul etrusc* (poate-l revizuieste o altă ediție, pentru că poezia dintre copertele lui pretinde ceva mai elaborat).

Înainte de a încheia, două nume care se vor impune: Bogdan-Alexandru Stănescu, semnatul cronicii literare din „Luceafărul“, și Raluca Dună, care mi se pare pe un drum foarte bun și foarte serios asumat.

6. Evenimentul cultural care mi-a atras atenția în mod deosebit a fost un festival al povestitorilor, care a avut loc, în luna august, în Franța. Peste cinci sute de profesioniști și peste patru mii de amatori, acesta e, aproximativ, numărul povestitorilor orali care străbat anual Hexagonul exercitându-și darul în diferite locuri (spitale, școli, cămine, dar și piețe publice etc.) și în fața unui public de toate categoriile, mereu dornic să se delecteze cu povești auzite ca pe vremea dinaintea tiparului. Anul trecut, tema de bază a fost Moartea, iar întâlnirile cele mai fastuoase s-au derulat în celebre cimitire pariziene.

7. Cărți, cărți, cărți...

1. Da, în bună măsură. Alarmerile erau, într-adevăr, false. Nu există nici un motiv pentru care critica literară să dispară. Să se schimbe, da. Să dispară, nu.

2. Contestarea, ca și adulara, sunt atitudini frecvente. (Bizantinii erau, din punct de vedere religios, împărțiți într-un moment anumit al istoriei lor, între iconoclaști și iconoduli.) Ele sunt sincrone sau alternative. Depinde uneori de modă. Contestarea generației '60 este un fenomen banal, produs oarecum în prelungirea contestării scriitorilor din generațiile precedente (Călinescu, Sadoveanu, Preda etc.), și face parte dintr-o politică, iarăși banală, normală, de revizuire a valorilor. Ce vreți? Ca lucrurile să stea pe loc? Vreți să continuăm a citi exact ca înainte? Sau ca tinerii de azi să împărtășească automat și necondiționat opiniile noastre? Nici noi nu le-am preluat pur și simplu pe ale înaintașilor. Și dacă generația mea se mândrește că a reformat critica și literatura anilor '60, despărțindu-ne brutal de realismul socialist, de ce i-am blama pe cei născuți cu două-trei decenii după noi că fac același lucru, că se exprimă critic la adresa literaturii din comunism etc., etc.? Problema

„Contestarea ca și adulara sunt atitudini frecvente“

nicolae manolescu

(comentator „România literară“)

e alta: câtă competență, cât talent, câtă seriozitate vor pune tinerii noștri urmași în opera de revizuire. Asta depinde de ei. Și de asta depinde dacă istoria literară le va consfinți aportul. Fiindcă revizoriști sunt mulți și în multe momente ale istoriei literare: doar că nu toți sunt reținuți de această istorie.

3. Nu înțeleg despre ce eșecuri vorbiți. Cărți proaste? Premii stupide? Nu cred că a existat vreun eșec așa de răsunător, încât să merite să ne batem capul cu el.

4-5. Scriitorii se impun tot timpul. Nu doar între 1 ianuarie și 31 decembrie 2002. După revoluție au apărut destule nume noi. Și cărți remarcabile. Eu nu mai urmăresc însă aparițiile ca să pot da exemple, în afara celor știute de toți. În ceea ce privește genurile,

speciile, cele mai „populare“ (dar nu exclusiv în 2002, și mai devreme) au fost cele memorialistice. Două din cele cinci volume nominalizate la Cartea anului din „România literară“ au fost de memorii. Scriitori din țară și din diaspora, deopotrivă, au fost prezenți cu memorii. E genul vremii.

6. Negativ, dublarea premiilor UNITER de către Ministerul Culturii și Cultelor; politica de subvenții clientelare a aceluiași minister.

7. Cărți bune.

anul literar 2002

fi, să spunem așa, timpul discreției, al subtilității, nu al marilor scriitori naționali, al palmierilor plantați în glastră.

5. N-aș juca asul pe vreuna din speciile literare. Atât poezia, cât și proza, ca să nu mai vorbim de foiletonistică, își pot disputa laurii. Ah, era să uit memorialistica și jurnalele... românul se dă în vânt după o aparentă denudare a personalității, încă îi mai place să citească printre rânduri, să găsească aluzii etc. Nu poți face o comparație între Șocol oxigenului, volumul de poeme al lui Ion Mircea și Orbitor. Ambele sunt valoroase. Iar memorialistica, ci bine, nu prea am organ pentru astfel de scrieri. Cred însă că, cel puțin în proza de greutate (roman) s-a resimțit o accentuată orientare spre apocaliptic, spre tot mai furioase predici de pe munte. Nume ca Dan Stanca și Alexandru Ecovoiu îmi sprijină afirmația. Pe când poezia a însemnat o treptată abstractizare a demersului generației '90 - dacă nu putem vorbi chiar despre o la fel de treptată amuțire a ei - cât și un curaj tot mai mare din partea tinerilor. Acest curaj trebuie legat neapărat de înființarea cenaclului „Euridice“ (acesta este un câștig axiologic), acest athanor intestinal care scupă din când în când câte un câștigător...

6. În primul rând, au fost cele două târguri de carte, adevărate spectacole, amuzante câteodată, dar pline de fastul unor saturnalii, când lumea se întoarce cu susul în jos și, după ce un an întreg auzi că românul nu citește, poți să fii călcat în picioare de cititorii adunați la un astfel de târg. Alt eveniment special consider că a fost apariția părții a doua din romanul Orbitor, care a dezvelit încă o treime dintr-o totalitate groaznică și frumoasă și pe care aproape că n-aș vrea s-o văd niciodată terminată. Iar nu în ultimul rând, traducerile pe care editurile românești ni le-au pus la dispoziție anul acesta s-au constituit cel puțin în câte un eveniment pe lună. Literatură străină, dar bună...

7. Puțină sinceritate, dacă se poate, vă rog onest...

„S-au făcut pași spre dezinhibarea limbajului în proză“

bogdan-alexandru stănescu

(comentator „Luceafărul“)

1. Un an literar nu va putea risipi niciodată alarmerile, pe care le-am avut și le vom avea întotdeauna. Într-adevăr, nu cred să existe subiect, anchetă lansată de o revistă care să stimuleze mai multe agitații decât cele de genul „trece proza românească printr-o criză?...“, „de ce nu avem poezie?“ sau „critica românească a amuțit pentru vecie?“. Anul 2002 n-a risipit nimic, așa cum agitația unui om încercând să se salveze dintr-un incendiu nu poate risipi fumul din jurul său... abia de la o distanță confortabilă poți pătrunde importanța reală a unui eveniment, an cultural etc. Mulțimea care înșală subiectul, îngrămădindu-se în preajmă... lasă în umbră obiectul. Victima are nevoie de spațiu și de aer, dacă este cu adevărat în pericol, iar nu de falși doctori care-și pun cenușă-n plete și suspină la căpătâiul celui care încă nu se gândește să moară. Îmi asum însă posibilitatea de a greși flagrant, deci, ca alarmerile să fi fost reale. În acest caz eu cred că o literatură care funcționează cum a făcut-o a noastră în 2002 nu trece prin nici o criză. Am încercat în acest an să evit ceea ce eu am considerat „cărți proaste“ la rubrica de cronică literară din „Luceafărul“. Iar faptul că nu mi-a lipsit niciodată material spune foarte mult.

Au apărut, pe lângă scriitorii vechi, tineri poeți, prozatori - s-au făcut pași spre dezinhibarea limbajului în proză, după ce poezia trecuse prin aceeași experiență - critici noi. Aici aș dori să mă opresc puțin, pentru a sublinia numărul mare de tineri cronicari „lansați“ anul acesta de revistele literare. S-ar crede că (așa cum ar fi normal) s-a iscat o adevărată competiție în a câștiga „minți“ proaspete. Afirmarea lui Daniel-Cristea Enache, prin publicarea cronicilor sale în volum, a adus un nume

care deja face legătura între foarte tinerii cronicari și criticii consacrați.

2. Nu aș considera contestările contestări, și nici valul val: nu a fost o mișcare de masă (compactă, susținându-se astfel, mici particule pe întreg, întregul existând prin părți), ci mai degrabă, câțiva critici tineri nu s-au sfiit să spună ceea ce mulți dintre noi gândeam. Acest lucru trimite la un gram de curaj și la o tonă de luciditate. Nu a fost vorba de dărâmarea unor statui, chiar dacă respectivii critici au fost tratați drept vandali: tratamentul acesta dă de gândit, fiindcă vandalizezi un monument public, un mormânt, o piatră funerară. Nu cred că vreun scriitor adevărat ar dori să fie considerat monument public (cel puțin în timpul vieții). Sincer, consider că, dacă reacția Direcției Monumente Publice a fost cauzată de o eventuală lezare a statutului public al acestor scriitori, atunci ne putem consola cu gândul că străbătem nu pădurea narativă, ci pădurea statuiilor intangibile. Dacă au existat contestări, acestea au fost susținute de obiecții aduse caracterului inactual al scrierilor unor „statui“, iară nu „personei“ lor.

3. Se citește în aceste întrebări o direcționare subtilă, dar sigură, a răspunsului. Nu cred că putem vorbi despre eșecuri de proporții, la fel cum nu cred în caracterul malefic al combinației de (2+2) și (0+0) care ar fi condus la eșec anumiți autori. Eșecul unui scriitor nu trebuie să bucure ghilda, iar un eșec nu poate avea (în opinia mea) proporții. Eșecul este eșec, mai ales în cazul unui scriitor adevărat. Decât să vorbim despre eșecuri, mai bine să ne amintim că anul 2002 a fost anul „antologiilor“ personale, care n-au trecut deloc pe lângă țintă: Mariana Marin, sau Octavian Soviany...

4. S-au impus scriitori noi, într-adevăr, dar nu aș spune că au făcut-o cu „robustețe“. Literatura actuală nu mai favorizează astfel de personalități, sau un astfel de tip de literatură. Ar

raluca dună

(comentator „Luceafărul“)

„În acest scandal, nu niște scriitori au fost nedreptățiți, ci niște opere“

1. Cred că problema nu se poate pune așa: 1. alamă! nu avem critică, roman ori poezie; 2. din 2002 avem (sau avem din nou) critică, roman ori poezie. În primul caz, nu avem de-a face, în general, decât cu lozinci, care de altfel se repetă periodic, de aproape 70 de ani, cu varii ocazii, acum cu un nou avânt tovarășesc, datorită pasiunii „postmoderne” pentru escatologie și apocaliptic, sau, în termeni mai concreți și gazetărești, datorită plăcerii (necesității?) de a întreține o stare de panică și scandal, care paralizăză rațiunea, luciditatea și voința constructivă. În al doilea rând, cum o cultură nu se împarte pe ani, ci se dezvoltă organic, sistemic, în timp, nu văd ce îndoieli serioase poate risipi un timp atât de scurt. Un an, într-o cultură, poate fi un an sterp sau un an fertil, un an în care se seamănă, în care ceva dă în pârg sau se culeg niște roade, dar asta nu-mi spune nimic dacă nu există continuitate cu anii anteriori sau cu anii care urmează. De aceea cred, în primul rând, că problema ar trebui pusă altfel, nu știu cum - poate un Adrian Marino ar ști - iar o problemă pusă în termeni corecți, exacti, ar fi o problemă pe jumătate rezolvată.

În orice caz, dacă nu avem sau dacă nu *mai* avem critică, poezie ori roman (deși nu știu cum se poate pierde, într-o cultură, ceva ce ai avut deja, mă refer la valorile certe ale perioadei 1960-1989, de care ar fi absurd să ne despărțim ca de ceva absolut străin), cred că ceea ce ne lipsește pentru a avea cu adevărat critică, roman sau poezie nu sunt operele propriu-zise, ci o altă atitudine sau *mentalitate culturală* - a criticilor, a scriitorilor, a editorilor, a directorilor de reviste, a profesorilor de literatură care ne formează. Atâta timp cât în cultura română se va acționa pe principiul politicii de partid, a găștii și a luptei literare, care nu are ca scop afirmarea valorii, nu cred că vom avea decât o altfel de literatură „înregimentată”.

Întorcându-ne la anul 2002, nu se poate vorbi de o schimbare majoră în cultura noastră. Se poate vorbi însă de câteva semne îmbucurătoare: apariții editoriale importante, afirmarea unor critici tineri (Paul Cernat, Luminița Marcu, C. Rogozanu, Bogdan Stănescu), care au făcut ceva valuri în jurul lor și au lezat orgoliile unor „monștri”, și este bine așa (de ambele părți), pentru exercițiul supraviețuirii literare - dar sper ca acesta să fie doar strategia unui început.

Dintre cărțile de critică ale anului 2002, cea mai importantă mi se pare *Literatura română sub comunism*, de Eugen Negrici. Mi se pare cu atât mai importantă cu cât este o carte de critică, istorie și „morală” literară, care aspiră la o utopică ordine într-un teritoriu lăsat la îndemâna celor mai neprofesioniste defrișări, deformări și răstălmăcirii; în plus, independența ideologică a sistemului de valori, limpezimea sobră și forța articulării sistemice îmi spun că ne aflăm în fața unei cărți-eveniment, care ar constitui și o replică la fictiva istorie din *Postmodernismul românesc*, prin care se legitima, de către una dintre cele mai mediatizate personalități ale literaturii noastre, o paradigmă exclusivă de apreciere a literaturii, pe criteriul, ambiguu definit, al apartenenței la postmo-

dermism. Cartea lui Negrici este o carte de care ceilalți critici se pot teme și de aceea, probabil, valoarea ei va fi contestată sau diminuată (firește, în alt fel decât s-a întâmplat cu *Istoria* lui Marian Popa). Esențial mi se pare faptul că Eugen Negrici pune aici una dintre problemele (evitate) ale actualității noastre literare: aceea a optzecismului asimilat cu postmodernismul și care a devenit, dintr-o alternativă culturală, firească în contextul politic al anilor '80, unica paradigmă și modă literară a anilor '90-2000, ucigătoare nu doar a valorilor modernismului românesc, dar și a sevei unei literaturi care ar trebui să rămână vie, în afara canoanelor și grilelor ideologice. Este admirabil curajul lui Eugen Negrici de a vorbi despre „brusca îmbătrânire a literaturii române”, pe care „vraja malefică” a generației optzeciste a provocat-o. Doar și pentru această frază, aș considera cartea sa cea mai importantă carte de critică a anului. Pentru că deschide drumul pentru o altă mentalitate culturală.

Alte două cărți care merită să fie pomenite sunt *Concert de deschidere*, de Daniel Cristea-Enache, care anunță un virtuos al condeiului critic și substanțiala monografie *Ion Creangă*, de Dan Grădinaru.

Și tot aici aș include și *Omul recent*, de H.-R. Patapievici, publicată în decembrie 2001, dar reeditată, comentată etc. în 2002. Cartea, chiar dacă nu aparține domeniului specific al criticii literare, are sau ar trebui să aibă o importanță capitală pentru literatura și cultura română (aș îndrăzni să spun chiar pentru cultura europeană, pentru că nu mi se pare mai puțin profundă decât un Gianni Vattimo, spre exemplu). Patapievici aduce argumente limpezi pentru o critică a modernismului și a prelungirii acestuia care e postmodernismul, sfășie frumoasele iluzii ale multiculturalismului, relativismului, egalității, corectitudinii politice, globalismului etc. În spatele lor se află o aceeași sete de putere, acoperită de o retorică subversivă. Definiția „omului recent” (modern și postmodern) ca om pentru care „a fi modern constituie în sine o valoare, complet independent de orice conținut” se poate aplica de minune în sfera literaturii și criticii noastre, care a făcut o pasiune pentru „mai modern, mai popular, mai acceptat, mai la modă”.

De aceea, dacă ar trebui să iau, pe o insulă pustie, o carte românească publicată în anul 2002, aceea ar fi *Omul recent*.

Pentru roman, lucrurile stau relativ bine, probabil tot datorită modei, întreținute de practica, intensă la noi, a traducerilor din proza unor contemporani celebri. Evenimentul anului 2002, așteptat, contestat și contestabil ca orice eveniment de mondenitate culturală, îl constituie publicarea celui de-al doilea volum al trilogiei *Orbitor*. *Corpul* nu dezmente talentul lui Mircea Cărtărescu, din contră, certifică ambițiosul pariu cu sine care este această trilogie a derivei celui-„tot”. În ciuda unei manierizări vizibile - reluarea aceluiași teme-obsesii, scenarii de imaginație artificioase, retorica narcisistă, stridența stilistică mergând până la kitsch, afectarea unei metafizici ermetice - Mircea Cărtărescu continuă să scrie monstruos de fascinant.

Despre alte evenimente, mai puțin mediatizate, dar importante în ordinea unei necesare înnoiri în literatură, aș vrea să amintesc: despre excepționalul roman de sertar al lui Liviu Ioan Stoiciu, publicat la Editura Dacia, *Romanul-*

Basm (Trup și suflet), un adevărat roman-basm, încărcat de magie și poezie, scriitură polifonică, construită pe o arhitectură textualistă. În *Basmul* său, Liviu Ioan Stoiciu, într-o limbă de o năucitoare ingenuitate și frumusețe metaforică, rescrie istoria (sub comunism) a unui sat moldovenesc sub forma unei povești care se derulează pe celălalt tărâm, salvator, al mitului. Este un roman care învie sufletul basmului popular românesc și dă viață trupului vlăguit al prozei optzeciste. S-ar putea spune că prin acest roman literatura și limba română câștigă un pariu valoric și reîntemeiază actualitatea unei tradiții, aceea a prozei magice a satului. Aș vedea în romanul lui Stoiciu pandantul, inclusiv valoric, al romanului magic al orașului, al cărui maestru rămâne, incontestabil, Mircea Cărtărescu. Dar dacă Mircea Cărtărescu este în primul rând un scriitor cosmopolit, un „scriitor al lumii” (și „produsul” unei mentalități universalist-globalizante, aceasta și explicând intensă mediatizare și succesul), Liviu Ioan Stoiciu este un „scriitor al provinciei” (fie că aceasta este Moldova sau cultura română) și poate tocmai de aceea, dintr-un sentiment natural și deloc naționalist al apartenenței la același spațiu simbolic, înclin să cred că romanul anului 2002 a fost **Romanul-Basm**.

Alte două romane care mi-au reținut atenția, publicate de aceeași editură Dacia, rămăsă cam singură pe jalnicul front al editării de carte originală românească, sunt *Vacek*, de Marian Ilea, o fermecătoare parabolă despre lupta dintre bine și rău, scrisă cu sensibilitate reținută și cu ironie indulgent-melancolică, amintindu-mi de stilul unor Hesse ori Kundera și *Tricephal*, romanul picaresec, oniric și erotic al Ruxandrei Cesereanu.

Cât despre poezie, sunt încă puține de spus - poate doar sentimentul că totuși se pregătește ceva. La editura underground a unor studenți de la Litere au apărut câteva mici cărți de poezie, aproape niște broșuri, care m-au surprins prin neașteptata lor prospețime - pare că se desprinde lent din chingile „ismelor” o nouă sensibilitate, un nou lirism care aduce a autenticitate. Dintre autori i-am reținut pe Elena Vlădăreanu, Andrei Penicu, Zvera Ion. Un volum inegal, dar care anunță un talent autentic este volumul de debut al tânărului Dan Sociu, *Borcane bine legate, bani pentru încă o săptămână*.

Dintre cărțile de poezie ale „oamenilor mari”, o mare încântare s-a dovedit lectura unui volum cu totul special, *Pe urmele marelui fluviu/ Auf den Spuren des grossen Stroms*, renshi româno-elvețian, adică un lung poem, alcătuit din 25 de poezii (scrise de autori diferiți), care trebuie să comunice subtil, prin o imagine, idee, motiv. Protagonistii acestui inedit experiment, care a avut loc în primăvara lui 2002, în Elveția, sunt trei scriitori români, Ioan Es. Pop, Robert Șerban, Nora Iuga și doi poeți elvețieni, Kurt Aebli și Werner Lutz. Aș mai aminti de antologia Floarei Țuțuianu, *Arta seducției*, care dezvăluie o interesantă poeză a mistificării sexualității în cheie simbolică, mistic-livrescă.

O revelație, nu doar poetică, este *Calea Șarpelui*, de Gellu Naum, carte scrisă prin '47-48, un straniu „manual de auto-inițiere”, editat în condiții grafice excepționale de Editura Paralela '45, sub îngrijirea Simonei Popescu.

2. Aș porni de la observația profundă a lui Patapievici din *Omul recent*: „problema modernității este contestarea tradiției”. Dacă înțelegem că postmodernitatea se rezumă, în linii mari, la o „afacere” care se bazează pe strategia inversiunii și a contestării tradiției, dacă înțelegem că această contestare este, în fond, doar o strategie de politică culturală (în slujba altor politici) și că impulsul contestatar nu vizează

un criteriu intern, valoric, ci doar uzurparea en-grosistă, a tradiției ca principiu, vedem întregul scandal al contestării șaizeciștilor dintr-o altă perspectivă, amenințător-recesivă. În curând, cei care lucrează de zor la dărâmarea statuiilor, fără să încerce să caute, în spatele lor, ceva viu, vor deveni la rândul lor statui, la dărâmarea cărora vor pune umărul chiar foști discipoli... Nu cred că trebuie să facem din literatura noastră o literatură de statui sau de paiețe, cu care să ne jucăm pentru a ne speria unii pe alții. Aș sugera un simplu test, fără să dau nume, pentru verificarea acestei explicații "teoretice": luați-i pe apărătorii generației șaizeci și puneți-i față în față cu atacatorii - veți vedea că se joacă un fel de X și O.

Mi se pare firesc să-i recitim cu ochi critic pe Nichita Stănescu, pe Labiș, pe Marin Preda, să nu cădem în extaz în fața erorilor morale sau a scăderilor stilistice, explicabile ori nu prin presiunea politicului. Cred că toți șaizeciștii contestați - anul și anii trecuți - dincolo de orice strategie, fie postmodernistă, fie tinerească-nihilistă, dincolo de orice posibilă furie resentimentară, personală sau de grup, au avut un rol bine determinat și fertil în contextul respectiv, iar o parte din opera lor va rămâne în circuitul valorilor literaturii noastre, atâta timp cât acest circuit nu se va bloca. De aceea, în acest scandal, nu niște autori au fost nedreptățiți, ci niște opere. Dintre ele aș enumera **Morometii**, o parte din nuvelistica lui Fănuș Neagu și romanul **Îngerul a strigat**, și romanul **Bunăvestire** de Nicolae Breban.

3. Eșecuri de proporții nu cred că sunt - poate doar neputințe și orgoliul de a nu le accepta.

4. Nu cred că s-au impus scriitorii noi/tineri în anul precedent. Nici nu cred că există climatul cultural pentru așa ceva, adică pentru promovarea, stimularea și recunoașterea valorii unor "alți" scriitori, în afară de cei deja consacrați.

5. Cu siguranță, specia autobiografică. Trei jurnale de excepție au fost publicate anul trecut. Primul, **Jurnal suedez II**, de Gabriela Melinescu, o carte mai mult prevestită decât comentată, mi s-a părut o carte inițiativă, de o profunzime și o frumusețe rară, împede, care te învâluie, la lectură, într-un halou de vracă. O carte în care te poți pierde și regăsi. Al doilea, jurnalul Tici Șerbănescu, **Femeia din fotografie**, o carte lipsită de inhibiții, iluzii și falsități "artistice", dură, tăioasă, autentică, lucidă, foarte bine scrisă, într-un stil băiețesc (realist)-poetic, care-mi amintește de un personaj dintr-un roman de Doctorow, Billy Bathgate. **Ușa interzisă**, de Gabriel Liiceanu este o carte la fel de compozită ca celelalte două, amestec de roman, eseu filosofic și jurnal. Confesiunea lui Gabriel Liiceanu, formă de terapie și de morală personală, ezită între luciditatea amară și asumarea iluziei, de unde și drama (etern-intelectualului), și frumusețea acestei cărți.

Merită pomenite încă două jurnale: **Jurnal stoic din anul Revoluției**, de Liviu Ioan Stoiciu, jurnalul unei conștiințe morale deziluzionate și **Jurnal indirect**, de Mihai Zamfir, mic dicționar de cuvinte-întâmplări postdecembriste pe care autorul refuză să le primească "de-a gata". Și, în plus, **Anul trecut în Calabria**, romanul-jurnal de călătorie, de Rau Mareș.

6. Cele două târguri de carte, din primăvară și din toamnă, cu evenimentele lor colaterale, sunt importante locuri de comunicare cu spațiile culturale ale provinciilor - edituri interesante precum Timpul, Axa, Aula, Pontica, chiar și Dacia etalându-și abia aici oferta editorială, la care altfel nu ai acces. Zilele și Noptile de Literatură de la Neptun pare să fi fost evenimentul cultural al anului, prin atragerea unor personalități de marcă ale culturii europene. Pentru mine, un eveniment l-a constituit lectura publică, bilingvă, a celui renshi româno-elvețian de care am pomenit, chiar de către cei cinci autori, în cadrul Târgului de carte din primăvară. A asista la un astfel de experiment poetic a însemnat o experiență de receptare cu totul specială.

7. Aș dori ca "viața literară" să nu mai fie doar arena luptei pentru supraviețuire, ci locul unei profitabile conviețuirii culturale. Aș dori ca de fiecare dată când intru într-o librărie să găsesc cel puțin o carte românească atât de frumoasă, încât să mă oblig s-o cumpăr. Și aș visa ca

„O combativitate tinerească luminată de convingeri mature“

gheorghe grigurcu

(comentator „România liberă“)

1. Anul e un segment al timpului relativ neînsemnat în raport cu creația literară. Numai prin întâmplare un an ori altul depozitează una sau câteva opere foarte importante. Evident că literatura noastră e un proces în curs, marcat pe toate cele trei paliere menționate, chiar dacă răsare câte un condei doritor a înlătura unul din ele, bunăoară poezia, sub motivul că se poate de... solid că volumele de versuri apar în tiraje mici! E ca și cum ai aprecia talentul unui autor după numărul său de la cămașă sau de la pantofi!

2. Împărtășim convingerea că statuile autentice nu pot fi „dărâmate“. Cu busturile modelate din ipsosul falsității, precum cele ale unor Adrian Păunescu sau Dinu Săraru, înălțate într-una din localitățile răbdătoarei noastre patrii, e altceva. Discuțiile critice la care vă referiți și care au atins nume eterogene precum Nicolae Breban, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Bujor Nedelcovici, Fănuș

compromisuri deopotrivă etice și estetice (acestea sunt indisociabile). Curajul în critică poate fi mimat cu destulă ușurință, pe distanțe scurte. Adevăratul curaj presupune însă o coerență intelectuală și de caracter, o consecvență sacrificială defel lipsită de riscuri. Nu pocnetul unor petarde ocazionale, ci semnul unui destin.

4. Repet, e foarte greu să mă pronunț, ținând seama de fanta îngustă a unui singur an. Mă limitez a semnala debutul în volum al unui poet de excepție, Liviu Georgescu, optzecist întârziat, care domiciliază în Statele Unite, ca și pe cel al criticului acut, ce nu-și refuză docte relaționări arborescente, Radu Voinescu.

5. Iertați-mă dacă vă declar că am devenit alergic la o asemenea întrebare! Ea îmi amintește din nou de exegetul care a crezut de cuviință a afirma - nici mai mult, nici mai puțin - decât că poezia și critica de poezie sabotează literatura română. Socotesc că veți conveni cu mine că o astfel de propoziție e demnă a figura într-un muzeu de monstruoșitate, într-un recipient cu o soluție care să o conserve cât mai multă vreme.

6. Vă așteptați, probabil, să vă vorbesc despre unele episoade mondene precum Târgurile de carte, Festivalul de la Neptun, felurile premiilor literare. Ei bine, mă voi opri la o cu totul altă imagine. La una dublă. Mai întâi cea a criticului care se gudură pe lângă oamenii puterii (variantă: criticul care, deocamdată mai mic în rang, se gudură la picioarele boierilor literaturii, care și ei, adesea, se gudură etc.), doar-doar va înhăța ciozârta vreunui avantaj de carieră. În contrast, criticul care-și asumă conștiința proprie, ce se întâmplă a fi tăioasă, ergo inconfortabilă, mergând pe o cale pavată cu dezagrement, nu o dată îmbrâncit, calomniat, injuriat, dar care, în solitudinea-i modestă, are satisfacția de a-și fixa privirea deasupra aranjamentelor efemere, de-a măsura zarea liberă. Confruntarea dintre cele două ipostaze ni se înfățișează drept un „eveniment“ în plină desfășurare, cu o miză deosebită...

7. O combativitate tinerească luminată de convingeri mature.

anul literar 2002

Neagu, Gheorghe Grigurcu, fac parte din peisajul normal al vieții literare care nu suportă soluții *ne varietur*. Chiar dacă au avut accente imprezvizibile, unele dintre ele decepționante pentru subsemnatul, în mare, ele constituie simptome ale supraviețuirii scriitorilor în cauză. Ar trebui să ne sperie mai mult tăcerea decât contestația de-o anume sonoritate.

3. Înregistrăm, în genere, o atonie a conștiinței critice, gata a renunța la principii, fie și într-un chip discret, „elegant“. O aplatizare (acomodare a sa la soluția efortului minim), în consonanță cu trista detență a conștiinței civice, tot mai dezangajată, mai dezorientată, mai lipsită de vlagă în cadrul postcomunist ce i s-a impus. Ni s-ar putea obiecta: dar atacurile la adresa unor reprezentanți ai generației '60 nu alcătuiesc o probă contrară? Vom răspunde: nu! Deoarece, pe de o parte, ele trădează un fond aleatoriu, fiind mai curând expresia unor toane juvenile (vezi amestecul de nume!), neasociindu-se cu un program omogen al revizuirilor (aceleași subiecte „demolatoare“ n-au pregetat a ironiza revizuirile!), iar pe de altă parte au alternat cu un șir de pseudorevizuiri, mai curând restituiri, tentative de recondiționare a unor figuri grav avariate de

„Publicul (...) nu mai poate fi păcălit și nici derutat“

liviu grăsoiu

(comentator „Radio“)

1. Bănuiala „Luceafărului“ în legătură cu alarmele lansate cu diverse ocazii despre impasul în care s-ar afla critica literară, romanul sau poezia mi se pare corectă. Într-adevăr este o falsă problemă ridicată de căutătorii de senzațional. Aceștia au proliferat, li s-au deschis cu generozitate paginile unor ziare sau reviste culturale molipsite de febra atragerii rapide și imediate a unui public cât mai numeros. Numai că numărul de cititori (ori de radioascultători, de telespectatori) sperat în cantități sporite, nu include și calitatea, pregătirea în înțelegerea lucrărilor literare apărute, fie și în 2002. Publicul avizat, din păcate tot mai împuținat, nu poate fi păcălit și nici măcar derutat de afirmațiile lipsite de acoperire care văd în negru prezentul (și implicit viitorul) literaturii contemporane. Să nu uităm că faima se câștigă greu, că schimbul de generații a presupus întotdeauna momente de derută, că se manifestă inevitabil conservatorismul cititorilor, iar experimentele prind încet, mai întâi în cerc închis, apoi, treptat dacă sunt validate de timp și îmbrățișate de noi aderenți, pătrund și în conștiința receptorului de artă.

Anul 2002 nu avea cum să risipească „îngrijorarea“ unora, pentru că, în artă, un an nu își probează *imediat* contribuția, iar producția în ansamblu rămâne greu de estimat. Efectul se manifestă cu o oarecare încetineală, anul trecut nefiind, în fond foarte deosebit de celălalt din punctul de vedere al vicții cărților.

Se vede clar o continuitate în domeniu, iar despre o revoluționare în critică, în roman sau în poezie nu cred că se poate vorbi. Cel puțin eu unul nu am întrezărit așa ceva. Autorii consacrați au scris în nota obișnuită lor și acceptată de public, cei aflați la început de drum scriu și ei după cum sunt sfătuiți de cei cărora le acordă încredere, ori în sfera de influență unde s-au situat. Ruperi de rânduri nu prea s-au înregistrat, mai evidentă fiind alinierea disciplinată la câteva modele ce trasează moda. Să nu ne amăgească declarațiile despre căutarea obsesivă a originalității și să fim atenți la eterna redescoperire a Americii, adică la reluarea (nedeclarată și mai mereu după ureche) a experiențelor consumate chiar la noi în urmă cu 70 de ani, iar apoi, după 1960.

Oricum, cine crede că nu avem critică literară, roman sau poezie ar face bine să

citească revistele de cultură (tot mai profesionist realizate, mai cu seamă în provincie!) ori să frecventeze mai des librăriile. Aici intervine însă impedimentul principal: starea financiară precară a consumatorului de literatură, intelectualul fiind evident marele perdant al originalei noastre tranziții. Din păcate, nu putem decât să plângem unul pe umărul celuilalt.

2. Perioada contestărilor se întinde pe mai mulți ani, 2002 neaducând decât amănunte în plus. Se știe însă că există o ritmicitate a contestărilor, că ele nu se mai nasc spontan decât rar și la nivel individual, iar explicațiile sunt de căutat și de găsit nu doar în mișcarea de idei estetice, dar și în ceea ce generează socialul, economicul, politicul. Cum experiența României în plan politic a ținut trează atenția întregii națiuni, era firesc să cuprindă și literatura. Au fost, imediat după 1990, sancționați prin înlăturare și propuși uitării mai întâi slujitorii zeloși ai regimului Ceaușescu, iar în pofida revenirii unora ce s-au descoperit opozanți, publicul reacționează corect aplicându-le eticheta meritată. A urmat,

anul literar 2002

apoi, dorința altora (poeti, prozatori, critici) de a veni în față, simțindu-se nedreptățiți de lipsa interesului, a funcțiilor, a onorurilor. Mari noutăți nu au adus, dar influența lor a crescut, la fel și acumularea de premii la concursuri literare naționale ori locale. În prim-plan se găsesc acum scriitori ce ocupau poziții mai retrase. De ce s-au înmulțit contestările valorilor din generația '60? Tocmai din motivele arătate mai sus. Nu cred însă în „dărâmarea unor statui“, pentru că liderii generației, i-am numit pe Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Fănuș Neagu, N. Breban, D.R. Popescu, Eugen Simion, N. Manolescu și alți câțiva nu prea pot fi demolați cu una - cu două. Ei au o operă, iar poziția în ansamblul literaturii celei de-a doua jumătăți a veacului trecut rămâne extrem de solidă, prin faptul că s-au revendicat și au continuat drumul interbelicilor, că au fost susținuți în plan estetic de ceea ce s-a numit generația războiului și, în plus, au format un curent artistic amplu, unde și-a găsit loc și promoția '70. Așa încât înțepăturile și răutățile inerente sunt prea slabe spre a dărâma statui. Ele mai pot produce doar câte o fisură pe ici, pe colo, dar totul

intră în regula jocului. Nici Ana Blandiana, nici Fănuș Neagu, nici Nicolae Breban (asupra lor s-au aruncat săgeți mai insistente) nu pot decât să zâmbească superior la „recitirea obiectivă“ a cărților scrise până acum.

3. Eșecuri de proporții? Eu unul nu am constatat, poate fiindcă nici nu am avut iluzii deosebite. Poate că nu toți cei pe care i-am citit s-au ridicat la nivelul așteptărilor, dar nu se poate vorbi de eșecuri la nivel individual, ci mai degrabă la nivelul instituțiilor, al evenimentelor, al circulației cărții. Un eșec supărător mi se pare că s-a întâmplat cu Editura Minerva, imposibilitatea continuării edițiilor critice începute. Nu un eșec, ci un lucru inutil s-a dovedit Forumul Cultural din iunie 2002.

În schimb, un eșec grandios rămâne incapacitatea posturilor de televiziune de a aborda și trata cu seriozitate și profesionalism literatura română. Prin comparație, ceea ce produce Radiodifuziunea Națională, capătă proporții deosebite și parecă, ireale.

4. M-aș opri doar la câțiva tineri critici care au cuvânt din ce în ce mai bine definit, revitalizând cronică foiletonistică. I-am numit pe Mircea A. Diaconu, Daniel Cristea-Enache, Raluca Dună, Ștefan Pocovnicu, Victor Cubleşan, Gabriel Coșoveanu, Georgeta Drăghici, Eugen Lucan, Sergiu Ailieni. Stilul lor este viu, citesc cu conștiințiozitate și dovedesc că posedă o bună știință de carte.

5. Din nou s-a impus memorialistica. Jurnalul lăsat de Petre Pandrea, cel adus aproape la zi de Costantin Mateescu, ciudata apariție intitulată de Monica Pillat **Drumul spre Emaus** se rețin pentru originalitate. Comentarea lor s-a petrecut însă deosebit de discret.

6. Evenimente culturale în sensu deplin al cuvântului au existat. Mai presus de toate așa situa **Biblia** în versiunea I.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania. Apoi, întâlnirea de la Neptun-Mangalia, festivalul de la Curtea de Argeș, noua înfățișare a revistelor „Convorbiri literare“, „Tomis“, „Luceafărul“, „Ramuri“, „România literară“ și, desigur, modul cum au fost marcate centenarele Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Sașa Pană, Zaharia Stancu.

S-au întâmplat și evenimente de nimeni dorite: plecarea dintre noi a unor scriitori apreciați. Mă gândesc la Maria Luiza Cristescu, Gh. Bulgăr, Rodica Ojog Brașoveanu și, firește, la Ștefan Aug. Doinaș.

7. Redescoperirea literaturii actuale de către publicul larg și redescoperirea publicului de către majoritatea autorilor.

1. Avem de toate și mai mult decât atât...! "Fabrica de literatură" merge, cerne harnică vorbe. De multe ori mă întreb (însă) pentru cine, e o lehamite evidentă a cititorului. Dacă cititorul de azi tinde (sau pare să tindă!) să devină european și universal, scriitorul încă se mai luptă cu tradiția. Ce-i mai trist e că și *cititorul* din scriitorul român de azi tinde să devină european în timp ce *scriitorul* din cititor rămâne în țară. Apare prea multă literatură "de minimă rezistență", scrisă de oameni care vor doar să se numere între scriitori. Din prestigiul istoric al scriitorului, câștigat de la Eminescu încoace, încearcă prea mulți să se înfrupte. Dă bine! Toți au nevoie de ștaif! Când ai o sută de romane de calitate în bibliotecă, când ai o sută de cărți de poezie la îndemână, clasice sau contemporane, universale sau românești, nu prea îți vine să citești făcând concesii multor contemporani doar pentru că scriu pur și simplu în timpul vieții tale! În același timp cred că n-a existat perioadă din istoria omenirii în care cărțile să fie atât de prost citite, în care valoarea să fie disprețuită. Spunea cineva că analfabeții nu mai sânt cei care nu știu carte, ci acei care nu știu ce să citească...!

2. Se știe că o carte are trei dușmani: apa, focul și propriul ei conținut! De asta, "dărâmarea statuiilor" e o formulă atenuantă și atenuată pentru destinul post-revoluționar al multora dintre scriitorii la

anul literar 2002

care faci aluzie... Dărâmarea statuiilor nu a fost atât de zgomotoasă, atât de belicoasă pe cât se zice, mai mult indiferența a lăsat straturi groase de praf pe multe dintre ele. Contestările zgomotoase ar presupune (ar fi presupus) o reevaluare a literaturii de până în anul 1990. De până în 2000 chiar! Indiferența este mai dăunătoare pentru un scriitor, pentru opera sa. Indiferent cât s-ar săpa la soclul lui Nichita Stănescu, al lui Sorescu, al lui Marin Preda..., opera lor va rămâne tot în picioare. O reevaluare corectă, făcută de critici care au "instrument critic" adevărat, ar fi în favoarea scriitorului român, fie el "șaițecist" sau "optzecist"... De asta cred că literatura română contemporană nu este, nici pe departe, un parc cu statui dărâmate, mai mult e un parc cu statui gelatinoase, care tremură de orgoliu că nu vor fi recunoscute la justa valoare...! "Statuiile" scriitorilor noștri vor să fie mai mari, mai înalte, mai vizibile decât cărțile acelorași scriitori...! Și cine își pierde timpul în bibliotecă de statui, când mai lesne e în bibliotecă cu cărți?

3. Eșecurile de proporții presupun proiecte mari...! Dar cine mai stă să cântărească eșecurile atâta timp cât n-avem timp să cântărim realizările? Dacă am fi aflat că un scriitor român a încercat să scrie romanul care să-i lase cu gura căscată pe cei care dau premiul Nobel și n-a reușit din cauza vecinului de bloc care i-a bătut în

„După atâția ani de scris, pot să fac (și) portretul robot al cititorului meu“

adrian alui gheorghe

(comentator „Antiteze“)

țevă tocmai când îl încălecăse inspirația, atunci chiar că am putea vorbi de eșecul devastator de care pomenești...!

4. Da, "s-au impus cu robustețe, alți scriitori, înobilând tabloulul bulversant al literaturii actuale", ca să te îngân! Ține de logica evoluției literare. La mine au ajuns, poate, cinci la sută dintre cărțile apărute. Poate că nici atâtea? Cum să mă pronunț fără să greșesc, fără să nedreptățesc? De asta, raportările mele se referă doar la acel cinci la sută dintre contemporani, cu care am fost în "contactul" lecturii. Dar dacă scap nume care m-au făcut să fiu viu în acest an...? Lista următoare e doar un simplu exercițiu de memorie, de moment, fără pretenții de a face vreun top, mai mult sau mai puțin obiectiv. Așadar...! Gabriel Liiceanu (jurnal), Gellu Dorian (poezie), Liviu Ioan Stoiciu (proză), Mircea Cărtărescu (proză), Lucian Alecsa (poezie), Cassian Maria Spiridon (eseu), Luca Pițu (patafizică), Dumitru Chioaru (poezie), Ion Pop (poezie), Angela Marinescu (pentru juma' de pagină de poezie în "Ziua literară"), Iulian Tănase (poezie), Dinu Flămând (traducerea poeziei lui Pessoa), Adrian Popescu (antologie), Ion Bogdan (poezie), Emil Nicolae (poezie), Ștefan Agopian (pentru interviul "amar" din "nu mai știu care revistă literară" și pentru comentariile din "Academia Cațavencu"), Nicolae Sava (pentru poeziile din "Biblioteca revistei "Convorbiri literare"), Valeriu Stancu (proză), Radu Săplăcan (poezie, regretat, înmormântat la Braniștea, lângă Beclean!), Ioan Radu Văcărescu (poezie), Dan Coman (poezie, Premiul de debut la Concursul "Aurel Dumitreașcu"), Ion Mureșan (pentru poemul **Vai, săracii, vai săracii alcoolici...** din "Vatra"), Nichita Danilov (pentru fragmentele de roman apărute în presa literară), Mircea Mihăieș (pentru excepționalele eseuri politice din "România literară"), Ștefania Mincu (pentru cel mai complet studiu din literatura română dedicat "Mioriței"), George Vulturescu (poezie), Octavian Doclin (poezie), Paulina Popa (poezie), Cristina Cârstea (poeziile din "Ziua literară"), Angela Furtună (pentru poemele din "Antiteze" și din "România literară"), Al. Pintescu (pentru ultima carte pe care nu mi-a trimis-o), H.-R. Patapieviți (pentru oricare dintre eseurile publicate sau nu!), Horia Gârbea (teatru, eseu, publicistică), Gheorghe Pârja, Echim Vancea și Ioana Petreș (pentru volumul memorialistic dedicat lui Laurențiu Ulici!), Daniel Bănuțescu (pentru poezie)... Am voie să spun că (și) Marius Tupan a scos o carte excepțională, de povestiri? E vorba de **Vămile depresiunii...**! Dacă n-am voie, nu spun...! La capătul anului trecut, în decembrie, am scos și eu

o carte de proză, **Bătrânul și Marta**, un "romanț" apărut la Editura "Cronica"... E o carte "anti-postmodernistă", un "romanț" romantic pe care l-am scris pentru cei douăzeci, treizeci de prieteni în care mai am încredere că citesc, că pot să aibă o opinie "în cunoștință de cauză". După atâția ani de scris, pot să fac (și) "portretul robot" al cititorului meu, pe care tot cred că am să-l surprind aplecat (concentrat) asupra unor pagini pe care i le-am dedicat... Dar pot să fac și "portretul robot" al cititorului de azi, cel care își mai trudește ochii pe paginile care se scriu în acești ani...! Să încerc?

5. Habar n-am. Vorba lui Patapieviți: "Ce se pierde când ceva se câștigă...?". Sau ce se câștigă când ceva se pierde? Se poate nuanța la nesfârșit...

6. Mă voi referi, în general, la manifestările și evenimentele la care am fost martor. Deschiderea cenaclului "Euridice" al Uniunii Scriitorilor, inițiat și condus de Marin Mincu, e un fapt de impact pentru poezia momentului care parcă prea intrase în zona "pudibonderiei", a unei păguboase discreții. Apoi, manifestările omagiale (și comemorative) dedicate lui Mihai Eminescu, din 15 ianuarie și 15 iunie de la Botoșani; Galele "APLER" de la Câmpina; manifestările dedicate lui Laurențiu Ulici la Sighetul Marmației, la doi ani de la plecare, de către organizatorii "Festivalului de poezie" inițiat chiar de Ulici; ediția a XX-a a "Colocviilor de poezie de la Neamț"; descoperirea unui debutant de talent, Dan Coman din Bistrița Năsăud, la Concursul național de debut în volum "Aurel Dumitreașcu"; apariția publicației "Ziua literară" din interiorul ziarului "Ziua"... Apoi faptul că revistele literare rezistă, continuă să apară, în "contradicție" cu vremurile tot mai păguboase constituie un perpetuu eveniment... Ca fapt negativ aș consemna festivismul gol dedicat lui Caragiale, în "Anul Caragiale", o neputincioasă agitație a unor "oficiali" care au avut de cheltuit o mulțime de bani publici pentru a bifa manifestări "dintr-un calendar" care pare a fi fost improvizat chiar de moftangii din galeria mărețului înaintaș... Ar trebui să faceți (chiar) o discuție despre ce-am avut și ce-am pierdut la capătul acestui "An Caragiale"...!

7. Mi-aș dori ca anul 2003 să-l aducă pe 2004! Restul facem noi...! După cât putem, după cât suntem.

dan stanca

(comentator „România liberă“)

1. Cred că alarmele false de care vorbiți au privit critica literară. Lucru pe care acum îl consider tot fals. Avem critică literară și am avut în toți anii aceștia, din '90 încoace. Diferența este aceea că, la ora actuală, nu mai există un monopol al criticii literare. Cu alte cuvinte, criticul literar nu mai este la fel de puternic cum era până în '89. Știm foarte bine că înainte o cronică de carte purtând o anumită semnătură te făcea om sau te desființa. Acum, lucrurile nu mai stau așa. Fără îndoială, dacă nu căpătăm o confirmare puternică a ceea ce facem, riscăm să nu ne mai intereseze propria muncă și să ajungem să scriem la întâmplare considerând fie că nu ne citește nimeni, fie că cei care ne citesc nu au destulă autoritate ca să ne judece. Numai că, din cauza societății pulverizate în care trăim, autorul trebuie să înțeleagă că fiecare opinie care se formează despre cărțile lui contează. Opinia respectivă poate să aparțină oricui, unui tânăr debutant, unui simplu cititor care trimite la revistă o scrisoare, atât. Fiecare opinie contează și nu neapărat verdicturile decisive.

2. Suntem tentați să socotim reevaluarea contestare. Poate de vină este chiar dorința de a ne bucura de răul celuilalt. Din păcate, sunt destule persoane care nu citesc o cronică literară decât numai în cazul în care aceasta îl desființează pe un autor sau desființează o carte. Dacă, dimpotrivă, cronică apreciază, laudă, face cu adevărat o judecată de valoare, atunci ea nu mai interesează. Este păcat că lucrurile stau în felul acesta. Ar trebui să

anul literar 2002

1. Nu. Dar alarmele de care vorbiți sunt într-adevăr false. Ele se datorează unei examinări superficiale a fenomenului literar. Există anumite mutații pe care adepții „înghețului” nu le percep, nu le admit etc. Pentru ei, retragerea cutărui mare critic, tăcerea lui, vremelnică sau nu, echivalează cu moartea criticii ș.a.m.d. Deocamdată, fenomenul literar este mai dinamic, mai divers, chiar mai confuz, deci mai dificil de apreciat și de ierarhizat. Dar niciodată nu e ușor să evaluezi forța, întinderea, autoconstituirea în structuri sau în ierarhii ale unui proces în plină derulare.

2. „Dărâmarea unor statui” a survenit o dată cu schimbarea unor criterii și atitudini, o dată cu „liberalizarea” opiniilor critice. Această „socializare” a opiniei și a opțiunii este una din cauzele „contestărilor” și „reevaluărilor”, atât de necesare, în fond, după patru decenii în care s-a operat cu criteriile false (v. proletcultismul din anii '50 și neoproletcultismul ceaușist începând din 1971). La urma urmei, doar vreo zece ani (1960-1970) au permis apariția masivă a unor valori autentice. Noile criterii, o autentică libertate a criticii impun, firește, o nouă și adevărată evaluare, care este în curs.

“Idolii pot fi dărâmați”

gândim mai mult și să nu fim atât de impresionabili în sensul rău al cuvântului. Idolii pot fi dărâmați, dar numai dacă sunt idoli. Dacă sunt valori adevărate, lovitura de ciocan a demolatorului va cădea mereu alături. Fiindcă cel care demolează este miop și nu va nimeri niciodată ținta, mai ales când această alunecă prin fața lui ca un zeu care își schimbă mereu forma și nu îngheață niciodată într-un contur definitiv.

3. Sincer să fiu, nu știu la ce vă referiți. Care eșecuri? Poate mă fac de râs acum că nu mi aduc aminte de nici o gafă de proporții a anului. A fost vorba de cartea lui Sorin Dumitrescu despre chivotele lui Petru Rareș pe care am apreciat-o, dar foarte mulți au râs de ea, considerând-o un fiasco. În orice caz, nu este un eșec. Cred, iarăși, că din dorința de a ne bucura de răul altuia, vrem să vedem peste tot eșecuri uitând că de multe ori chiar noi înșine suntem mai de râs decât cei de care râdem.

4. Singurul nume, așa cum știți, care într-adevăr după '89 a avut parte de o carieră uluitoare este Horia Patapievi. În anii '80, nimeni nu știa nimic de el, nici el nu voia să iasă în public, a și mărturisit că atâta timp cât regimul comunist rămâne la putere el nu va publica un rând. Horia Patapievi, deși aparține generației '80, nu a făcut niciodată alianțe mai mult sau mai puțin fericite cu literatura. Pentru el a contat mereu dramatismul ideilor și nu penajul în care le îmbraci. Fără îndoială, dacă ești scriitor de mare talent poți să te afirmi și să te bucuri de toate privilegiile chiar și în condițiile celei mai crâncene dicitaturi, dar dacă nu ai doar talent și ești și o conștiință, atunci vei constata mai devreme sau mai târziu că asemenea satisfacții nu-ți sunt de ajuns, vrei să scapi de talentul tău așa cum vrei să scapi de o mască, sufocantă și apari cu fața ta goală în

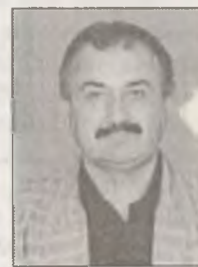
infernul înconjurător. Bineînțeles, alături de Horia îl văd pe Cristian Bădiliță, un mare poet. (Regele cu o harfă în mâini este o capodoperă, dar nu se scrie despre ea.) E drept nu a apărut în 2002, ci în 2000. El a înțeles că prin literatura originală nu poți face mare lucru și a ales activitatea de cercetare pe care o face la un nivel înalt.

5. Cred că ficțiunea s-a impus în fața memorialisticii. Mi se pare că romanul Ruxandrei Cescreanu, **Tricephasos**, care a apărut la Dacia și s-a lansat la Târgul Gaudeamus, este interesant. Nu pot să nu amintesc mărturia Tinei Șerbănescu, **Femeia din fotografie**, carte simplă și necesară. apoi, evident, **Orbitor II**, o carte având încă secretele ei, în ciuda laudelor care o sufocă. De asemenea, la categoria eseu, aș aminti două cărți ce mi se par înrudite **Sclavii fericiți**, a lui Ovidiu Hurduzeu și **Modernități** de Radu Voinescu. Importanța lor constă în faptul că ghicesc liniile de forță ale viitorului. La categoria istorie literară am în vedere lucrarea lui Dan Grădinaru despre Creangă și ceea ce a scris profesorul Negrici despre literatură și comunism. Criticul literar de mare succes este Daniel Cristea-Enache. Volumul **Concert de deschidere** l-a afirmat ireversibil. La poezie, voi propune un volum total ignorat, ușor și necesar desuet, **Răsăritenele iubiri** de Răzvan Codrescu. Fără îndoială, am omis multe titluri dar când alegi nu poți să alegi to

6. Nu știu ce evenimente culturale. În general, sunt un om retras. La noi, evenimentul cultural, dacă nu e transformat în moment spiritual, devine mondenitate.

7. Cărți de idei, foarte multe cărți de idei. Ieri, cineva mi-a adus o carte formidabilă, **Fundamentele filosofice ale magiei** aparținând unui tânăr, Vianu Mureșan, clujean, care face carieră universitară. Habar n-aveam de ea. Asemenea cărți mi-aș dori. Multe cărți cum a fost **Ușa interzisă** a lui Gabriel Liiceanu și **Drumul spre Emaus** al Monicăi Pillat.

„Poezia se reproduce mai ușor”

ioan iascu

(comentator „Ramuri“)

3. Eșecuri de proporții? Singurul „eșec de proporții” este *subliteratura*, încă proliferantă. Are și libertatea riscurile ei. Tocmai de aceea vigilența critică nu trebuie să adoarmă!

4. Totdeauna se impun „cu robustețe, alți scriitori”, mai mulți ori mai puțini, altfel literatura moare, se sfârșește. O literatură fără scriitori, sau una scrisă doar de „epigoni” nu există sau nu contează. Un nume în esecistică: H.-R. Patapievi; în poezie: Ioan Es. Pop; în proză: Alexandru Ecovoiu. Prima variantă. A doua, de același nivel: Gabriel Coșoveanu; Marian Drăghici; Gabriel Chifu.

5. Răspunsul la această întrebare s-ar situa mai mult în domeniul divinației. El este cerut prea repede (au trecut abia două săptămâni din 2003), este solicitat în termeni prea categorici: „a excelat”, „câștiguri axiologice”. E prea mult! Pentru a ne situa într-o perspectivă e nevoie de ceva mai mult timp! La fel și pentru

examinări „axiologice”! Ca și până acum, cred că poezia „se reproduce” mai ușor, atât din motive de ordin material, cât și de ordin psihologic - psihologia colectivă a poporului român: sunt încă mulți care mai cred că „românul e născut poet”, dar ei nu ajung decât simpli grafomani.

6. Întâlnirile de lucru ale lui Ion Iliescu cu oamenii de cultură din diferite zone ale țării! Un fel de mici congrese zonale ale culturii în era democrației! Trăiască noul limbaj de lemn!

7. Mai multe cărți bune, mai puține cărți proaste. Și bani pentru a le publica, a le cumpăra. Pe cele bune!

1. Nu știu cât de adevărate sau cât de false sunt aceste alarme, dar ele există. Din păcate sau din fericire, nu la toate domeniile stăm la fel de bine/ la fel de prost. S-o luăm pe rând. *Critica literară*. Tind să cred că anul care tocmai s-a sfârșit a fost cam leneș pe acest teritoriu. Dacă doar cu un an în urmă au apărut la orizontul editorial câțiva critici literari tineri și buni (ași ghicit, mă refer la Nicoleta Cliveț, Daniel Cristea-Enache, Gheorghe Ardeleanu), care au fost întâmpinați cu mare entuziasm (vezi grămada de premii și de nominalizări), în 2002, nu țin minte nici o apariție meteorică pe acest tărâm. Cu alte cuvinte, celor interesați de acest soi de literatură - mai vitregit, trebuie s-o recunoaștem -, nu le-a rămas decât să scoatească prin paginile revistelor literare. Rețin volumul lui Eugen Negrici, **Literatura română sub comunism**.

Romanul. Am citit două romane, ambele de debut, care mă fac să sper, să sper și iar să sper într-o dezlănțuire viitoare a prozei românești: **Legăturile bolnăvicioase** ale Ceciliei Ștefănescu și **Pizdeț** al lui Alexandru Vakulovski - e drept, cu două cărți nu se face primăvară, dar... mai știi?! Alexandru Ecovoiu a publicat anul acesta un roman frumos și... furios, **Sigma**. În ultima parte a anului au mai apărut câteva cărți, cele mai multe lansate la Gaudeamus, la sfârșitul lui noiembrie. Mi se pare că îl aud pe Nicolae Bârna, care e de părere că **Trup și suflet (romanul-basm)** de Liviu Ioan Stoiciu ar fi una dintre cele mai importante apariții ale genului, din ultimii zece ani. Nu am decât să-l cred deocamdată pe Nicolae Bârna. Deocamdată, până o să citesc romanul. Apoi, oi mai vedea.

Poezia. În ceea ce privește poezia, paradoxal, lucrurile par să stea și foarte bine, și foarte prost, în același timp. Depinde din ce perspectivă privești. Astfel, nu putem spune că nu au apărut cărți de poezie în 2002. Acum îmi amintesc de Gabriela Melinescu (un volum apărut la Editura Fundației Culturale Române), de Nora Iuga (**Autobuzul cu cocoșăți**, la Editura Vinea), de Octavian Soviany (**Cartea lui Benedict**, tot la Vinea), de Dinu Flămând (**Tags**, la Dacia), de Mihai Ursachi (**Benedictus**, la Compania), de mai tinerii Marius Ianuș (**ursul din container - un film cu mine**, un volum chiar foarte bun, tot la Vinea), de Ioana Nicolaie (**Nordul**, la Editura Paralela 45) sau de

„Se cam schimbă generațiile, se modifică ierarhiile“

elena vlădăreanu

(comentator „Cotidianul“)

ciudatul **Daniel al rugăciunii** de Daniel Bănulescu (Editura Muzeului Literaturii Române). După cum vedeți, lucrurile par O.K. Știți ce e mai rău? Că, în afara a două sau trei volume, toate celelalte sunt antologii de autori. Concluzia? Și prin poezia noastră se cam preumblă distinsa lene. Sau se întâmplă altceva: se cam schimbă generațiile, se modifică ierarhiile, lucruri nu tocmai pe gustul tuturor, de aceea cei mai mulți se fac că nu le observă. Am toate motivele să cred că, dintre cei care contribuie la această schimbare „hard“, sunt și Andrei Peniuc, Dan Sociu și, mai nou, Teodor Dună, care au debutat cu volume foarte, foarte bune.

Concluzia? Fiecare crede ce vrea.

5. Orgoliul. Orgoliul și traducerile, dar în primul rând, orgoliul a excelat, ca gen literar. Sic! Iar aud pe cineva, de data asta pe poetul Ilie Constantin, spunând „dulcele și inofensivul orgoliu...“. Bine-bine, nu orgoliu, atunci vanitate, care nu mai este nici dulce, nici inofensivă. Ba, taman pe dos. Ferească Sfântul să îți scape vreun cuvânt de rău - ce să mai zic despre vreo cronică negativă?! - că te-ai ars!

Lăsând gluma la o parte, traducerile sunt pe primul loc, orice ar fi. Citeam de curând, nu mai știu pe unde, o observație a nu mai știu cui, foarte dreaptă: „Nu contează că în România ar putea exista scriitori la fel de buni sau chiar mai buni decât Paulo Coelho, ei vor continua să rămână niște anonimi“, neluându-i nimeni în seamă, nici editorii, nici cititorii. Totuși... Am citit un roman frumos-frumos, tradus din spaniolă de Cătălina Vasile - **Măine în bălăie să te gândești la mine**, al scriitorului Javier Marias. Tot aici, traducerile lui Dinu Flămând din Pessoa și Sollers, traducerile Gabrielei Melinescu, ale Tudorei Șandru-Mehediinți.

Pe un loc secund cred că stau lucrările non-ficționale (la loc de cinste printre acestea se află volumele **Deținut al justiției roșii** de

Leonard Kirschen, **Societatea sincretică și Ceaușescu - anii numărătorii inverse**, amândouă semnate de Pavel Câmpăneanu) sau mai puțin ficționale. **Cititul și scrisul** de Nicolae Manolescu, al doilea volum din **Jurnalul Gabrielei Melinescu**, **Ușa interzisă** de Gabriel Liiceanu, **Mateiu Caragiale - portretul unui dandy român** de Ion Iovan - sunt cele pe care le-am reținut în mod special. Dacă ar trebui să numesc o „carte a anului“, nu aș ezita și aș onora și eu (așa cum au făcut-o și Dan C. Mihăilescu și Marius Chivu) cu această titlatură volumul colectiv, ultimul coordonat de Irina Nicolau, **Arca lui Noe**.

6. Cenaclul „Euridice“ al Uniunii Scriitorilor din România, Festivalul Internațional „Zile și nopți de literatură“ de la Neptun, apariția (urmată, logic, de dispariția) revistei „Frac-turi“, premiile uriașe pentru cultură date de Fundația „Anonimul“. Ordinea nu e importantă.

7. Îmi doresc foarte puține. Să vorbesc ca într-o reclamă TV: În 2003 îmi propun, în primul rând, să citesc mai mult. În al doilea rând, visez, ca mulți dintre noi, la un sistem de difuzare a cărților nu altfel decât normal. Visez... În al treilea rând, m-aș bucura dacă volumul lui Ioan Iovan ar lua un premiu (literar, desigur), la fel cum m-aș bucura dacă volumul lui Dan Sociu ar lua un premiu (tot literar). Ca să nu mai vorbesc de **Arca lui Noe**.

anul literar 2002

Gheorghe Istrate, Marta Petreu, Ruxandra Cesereanu. În proză: Petru Cimpoșu, Gabriel Chifu, Vasile Andru, Paul Eugen Banciu, Mirela Roznoveanu, Florin Șlapac, C. Arcu, Lucia Verona, și chiar Marius Tupan, surprinzător prin multitudinea măștilor sub care figurații din proza scurtă sunt pe cale de a deveni, sau chiar sunt deja, personaje în romane recente sau viitoare. Atenție însă, în privința romanului, atâta timp cât în România prea puțini prozatori pot intra în competiție cu un Kadare, David Lodge, Ian McEwan, Javier Marias, Haruki Murakami, Amos Oz, Milorad Pavić, Pascal Quignard, Philip Roth, Bernhard Schlink, Saramago, Lobo Antunes, Coelho, voi continua să citesc și să scriu mai ales despre cartea străină, ocazie cu care vreau să aduc omagiul meu, și pe această cale, traducătorilor acestor autori, în special niponistei Angela Hondru, dar și Ștefaniei Mincu, pentru versiunea românească a lui **Baudolino** de Umberto Eco, precum și pentru cartea de poeme a lui Mario Luzi.

6. **Divina Comedia**, ediție integrală, îngrijită de regretatul Alexandru Balaci (Editura Paralela 45) și volumul postum **Calea Șarpelui**, de Gellu Naum, apărut la aceeași editură.

7. Mai mult fair-play, mai puțină invidie și neapărat un roman scurt de Augustin Buzura.

„Eșecurile sunt prea multe pentru a fi listate“

geo vasile

(comentator „Contemporanul“)

1. Critică literară avem (în ciuda amatorismului unor recezenți de pripas, polemisti nevoie mare, doar-doar îi ia cineva în seamă), relevabilă mai ales în cărțile acelor critici cu școală serioasă, cu posibilitatea de a citi și scrie în două-trei limbi străine, cu talent diagnostic și interpretativ; roman avem mai puțin, poezie cât cuprinde.

2. Avem prea puține valori literare, spre a fi spulberate de indivizi cu repetate puseuri de frustrare și nevoia de a se da mari în foburgurile spirituale din care provin. Cu totul necurată ni se pare campania anti-Breban, înscenările amintind de vendete proletcultiste sau de furia unui Savonarola fanatic în contra operelor elitei renaștentiste. Invidia, îmbrăcată într-un

discurs ideologic, toxic, face ravagii. În același timp, există și o altfel de contestare, la fel de perversă: complotul tăcerii. Despre o carte, o premieră națională, o ediție româno-italiană a poemelor lui Bacovia, apărută la Fundația Culturală Română, nu s-a suflat un cuvânt.

3. Eșecurile, chiar cu bune intenții, sunt prea multe pentru a fi listate; la urma urmelor, rolul eșecurilor este de a pune în lumină succesele prezente și viitoare, dar și unul terapeutic, de a-i vindeca pe veleitari de propria vanitate și înțeșoare a rațiunii. Din păcate, perseverența acestora, diabolică, nu dezmente proverbul.

4-5. Cei ce au înobilat tabloul bulversant al literaturii actuale, cum bine zice unul dintre numeroșii redactori ai revistei dumneavoastră, n-au făcut decât să-și confirme valoarea, încrederea cititorilor și puterea de a-și duce crucea. Ei sunt cam aceeași. În poezie: Adrian Popescu, Adrian Alui Gheorghe, Ion Vădan, Nicolae Țone, Angela Marinescu, Ioan Flora,

„Faptul că există critică rea îmi dă poftă de aventuri, adică de scris“

bogdan ghiu

(comentator „Luceafărul“)

În discuțiile de până acum, din anii trecuți, despre literatura română actuală a prevalat, în percepția ei de sine, cu minime excepții și cu infime variații, perspectiva crizei și chiar a catastrofei. Literatura română, se spunea, spuneam, a dispărut, a murit, ca și cum n-ar fi fost normal să se întâmple așa imediat după o revoluție; nu există, vai, nici cerere, așteptare (socială, din partea „publicului“), dar, mai grav, nici ofertă consistentă (scriitorii nu scriu sau, în cel mai bun - de fapt, cel mai rău - caz se repetă, se autopastează). Societatea nu mai simte nevoia de literatură, aceasta nu mai apare ca o necesitate, ca resort măcar, ca reflex, și nici măcar ca un lux, ca o podoabă: snobii vremurilor noastre preferă gadgeturile tehnologice în

anul literar 2002

locul celor literare. Tinerimea nu e interesată de scris, dar nici de citit: pactul s-a rupt, căci fusese fals. Apar cărți, dar nu sunt difuzate. Avem, cel mult, în cel mai bun caz, „aparizioni“, dar nu și scriitori, mișcări, „tendințe“, „școli“, viață literară adevărată. Nu avem roman, nu avem poezie, nu avem, mai ales, critică. Cineva ne vrea răul! „Evenimente“, da: unu-două pe an, suprasolicitate, mai mult decât de ajuns: literatura română se înghite greu pe ea însăși și pare a întreține un circuit paralel, obscur și „contra naturii“ prin care s-a învățat să elimine fără să se fi expus consumului, fără să mestece și să digere, de tema cine știe căror „contaminări“, „otrăviri“, „intoxicații“. Cu o floare nu se face primăvară, și atunci floarea devine obligatoriu monstruoasă, ferigă omnivoră. Spațiul trebuie ocupat, dar nesolicitant, cu puține obiecte. În locul literaturii normale, a „digestiei“ firești și a poftelor felurite, alergăm între simple documente de sine și, ici și colo, câte un monument măturând, cu umbra-i iluminată, piața publică.

Propun, însă, în legătură cu anul literar 2002, deci cu momentul actual, următoarea constatare (mai mult, firește, performativă decât descriptivă): pentru literatura română, tranziția a trecut. Sau, mai exact: anomia a trecut, și de-abia de-acum încolo urmează să înceapă tranziția specifică,

proprie, ceea ce numim „evoluție“ firească. Până în momentul de față, literatura a fost blocată, a trebuit să facă față ne-tranziției „mari“, a societății. A reușit. Incepe să-și vadă de treabă.

Literatura română începe să dea semne, irepresibile, că vrea din nou să existe. Să revină, altfel spus, la normalitate, dar la propria ei normalitate, la vechea ei normalitate: adică la banalitate, minorat, dar și zbatere și, pe alocuri, strălucire intensă, orbitoare. Literatura română este, și stilistic, și comportamental, barocă. Baroc bizantin. Realismul nu-i reușește. Dar mortul începe să miște și, mai ales - semn de vitalitate, de viață, - să se rupă, să se desfacă, să se descompună, să se pluralizeze, să se distribuie „anarhic“, să aleagă linii de fugă divergente. Redevine război sau, mai exact, ignorare și necunoaștere reciprocă: pace amorfă. După presă, după teatru (deja închistate în noul avatar), după/în același timp cu filmul, literatura română se (re)normalizează, adică se restructurează regăsindu-și propriile racile, constitutive, fondatoare, probabil singurele care o pot repune în mișcare: bisericețe, statuficare, egiptianism, lecție a pieței, marketing înțeles, însă, în termenii mai vechiului, tradiționalului „cult al geniului unic“, incapacitate, insuportabilitate a diversității, resimțită ca pericol. Literatura română trebuie, însă, să-și scape de sub control, să mai și „înnebunească“ puțin. Acum, ea renaște fără a părea, însă, pregătită să-și accepte noua condiție, noile provocări. Crește, dar nu se preschimbă, nu se „transvaluează“. Problema o constituie raporturile ei cu ea însăși. Ca un bastard, de fapt, ca orice copil care, inevitabil, crește, literatura română nu este gata să se accepte, să se întâmpine pe ea însăși. Literatura română e plină de „copii“ ținuți/rămași până la vârste înaintate în condiția de minori, de făpturi întârziate, și, pe de altă parte, de „tați“ arțăgoși, aroganți, suficienți, macho: profi și grofi. Altfel spus, literatura română își refuză majoratul, evită să se maturizeze. Deși naște și renaște. Dar nu-și acceptă propriile provocări, propriile tentații, nu le cultivă, nu le încurajează. Nu înghite diversitatea, centrifugalul, ruptura, fuga de-acasă, divorțul (deși practică cel mai adesea concubinajul stabil). E, pe de o parte, sănătoasă, procreativă, fertilă, face copii mulți și înzestrați pe care însă, apoi, refuză să-i recunoască legal și să-și asume răspunderi în consecință, neglijându-i și întreținând, ipocrit, mitul familiei fericite, nedezbinată. Preferă gospodăria integrată, deși

mizeră. Cine evadează și „fuge la oraș“ e excomunicat în tăcere, printr-un semn mafiot: nici n-a aflat că e, de fapt, mort și îngropat. Literatura română revine, deci, la vechea ei normalitate chinuită, descurajantă.

Dar generațiile, gata, pe nevăzute, s-au schimbat. Și, mai ales, renaște critica, oameni tineri practicând un „franc-parler“, o „parrhisia“ extraordinară, cu adevărat dezinhibată, absolut sanitară, care de multă vreme lipsea din literatura română, cultivatoare cel mult de „pamflete“. Am, din nou, de la cine să învăț. Și, în sfârșit, există câteva vocații scriitoricești certe, care țin focul aprins în vatră, chiar dacă materialele care ard sunt, de multe ori, deșeurile (adică produsele) unei societăți și ale unor mentalități inavuat-pestilențiale. Pe aceste trei puncte mă bazam, în principal, când avansam ipoteza că literatură română și-a încheiat „mica moarte istorică, și că abia acum își începe propria tranziție. A fost nevoie să apară actori noi, care s-o accentueze, să-i acuze (poate involuntar) trăsăturile, dacă nu s-o opereze. A fost nevoie să apară tipuri noi de discurs, să apară școli, grupuri, centre noi, altfel spus detaliile esențiale: mișcare, agitație. Instituții noi: noduri fără plasă, câteva mari reviste culturale propun, acum, versiuni structurate, deși parțiale, asupra vieții noastre literare. Poate că mai mult nu se poate, nu putem. Lucrurile sunt abia la început, reacții de sănătate la boală, și ar putea, foarte repede, să se facă fenomen. Problema este însă, repet, ca literatura română să-și accepte și să-și cultive propria fertilitate, propria explozie, propria natură: noua normalitate. Să fie mai aventuroasă, să riște să parieze mai mult. Din conflictul dintre vechea normalitate și noua normalitate nu are decât de câștigat.

1. Da, într-un punct strategic: reparația criticii. Căci degeaba există „materie“ (poezie, proză etc.), dacă nu e nimeni „la primire“, care să modeleze, să dea chip evenimentului, noului, să-i dea, astfel, forță și să-i taie cale, dar și să-l distingă de simpla pretenție fără acoperire, de măștile peste neant (sau peste ticăloșie). În acest sens, patru nume, pe care le citesc cu enormă plăcere, care mă fac din nou să citesc critică: C. Rogozanu, Paul Cernat, Radu Voinescu, Bogdan-Alexandru Stănescu. Toți acești tineri (dar nu numai ei) scriu elegant, argumentat, documentat, cultivat, dar mai ales - calitate, în cazul nostru, adică a literaturii române în stadiul ei actual, supremă, strategică - drept, în sensul de: drept la țintă,

drept în față, fără ocolișuri retorice inutile și păguboase, fără cheltuială de energie, fără „eseisme“ de salon (literar, sub comunism, viața literară românească se comporta rococo). Critica trebuie să ne șiucidă, numai să nu ne lase să dormim. Iar „execuțiile“ trebuie să fie precise, să descrie perfect, pedagogic, anatomiile: presupun artă. Literatura nu trebuie să se ferească de crize: să le accepte pe cele ale societății, ale lumii, și să le propună, la rândul ei, pe ale sale. Să caute și să pună probleme. Avem nevoie de crize adevărate, adică „false“, „artificiale“, provocate: o paranoie a universalului. Condeii au devenit, la noi, până la pălărie, însemn de breaslă; trebuie să redevină scalpel și ciocan nietzschean, spadă.

2. Nu avem nevoie de statui, ci de valori vii, de oameni. Literatura se citește și se discută, nu se recită și nu se îngână litanic. Statuile trebuie dărâmate. Sau nu: trebuie duse frumusețea, cu ceremonial chiar, la panteon. Nici măcar clasicii nu sunt statui - tocmai aici confuzia este ucigătoare -, ci oameni mult mai vii și mai sănătoși decât noi. Adevărați monștri, insuportabili, de sănătate: sursă. Nedreptățiți nu sunt scriitorii „dărâmați“, contestați, ci scriitorii uitați, ignorați, cărțile nebagate în seamă, teama de diversitate, non-discuția. Din acest punct de vedere, foarte repede, criticii tineri (așa cum unii dintre ei simt și o spun ei înșiși) vor trebui să devină și „pozitivi“, adică nu doar să curețe locul de statui, fie ele adevărate sau false, ci să-și propună, să contra-propună. Nu doar să infirme și să confirme, ci să-și afirme, să lupte pentru impunerea unor valori în care să creadă. Dar va veni, nu mă îndoiesc, și momentul acesta. În ceea ce privește generația '60, ea se află fix la locul ei, alături de alte generații mai mult sau mai puțin trecute: în istorie, unde altundeva? Dar dacă de acolo, din istorie, altfel decât prin reciclare organică firească (și specific literară: stiluri, motive, reveniri etc.), cineva se va mai dovedi capabil să vorbească, să se adreseze viu actualității, s-o interpeleze (fie și prin glasul câte unui critic, acesta, însă, cu adevărat mare), atunci acel autor poate fi, pe drept, considerat clasic, în accepția absolut „vitalistă“ pe care eu o dau acestui cuvânt. Clasicii sunt intempestivități permanente, sprijin pentru războiul actualității. Arme de viață. „Statuficarea“ ține de economia canoanelor naționale, de educația națională, de „naționalizarea“ noilor generații.

3. Ce-i acela „eșec“ în literatură? Există norme, baremuri? Ambițiile și pretențiile de scriitură sunt, la noi, mult prea exacerbate-mărunte (adică mici, dar supradimensionate) pentru a putea vorbi de „eșecuri“. „Eșec“, repet, doar în condițiile în care n-ai reușit să te faci auzit. Câtă vreme, însă, nu ne propunem mult și mare - și mai ales altceva -, nu putem vorbi nici de vreun „eșec“. La nivelul nostru actual, ne-a reușit totul.

4. M-am amestecat în afirmarea unui romancier, în care cred în continuare: Constantin Popescu, cărui i-am prefăcut romanul de debut, **Mesteci și respiri mai ușor...** Am făcut-o, însă, tocmai pentru a-l sufoca, pentru a-l presa, pentru a mări miza, pentru a obliga un scriitor cu adevărat

talentat la nemulțumire de sine, la responsabilitate literară, axiologică. Am plusat ca să încing jocul. O carte care impune o personalitate definitivă a poeziei române contemporane este, indubitabil, **Zestrea de aur** a Marianeii Marin. În acest caz, critica este ea cea provocată: trebuie să demonstreze că este capabilă și de exegeză, adică de atac, de proiect hermeneutic, nu doar de „reacție rapidă“ și de sanitarizarea teritoriului. Are în mână o armă cu care poate - trebuie - să mărească până aproape de infinit pretențiile poeziei actuale. Căci asta trebuie să facem: să ne mărim, specular, printr-o supralicitare nesfârșită și continuă, pretențiile față de noi înșine. Până la absurd chiar. Nu monumentalizare pasivă, ci accelerare, cultivare intensivă, nemulțumire de sine, orientare exclusiv spre viitor. Și numai critica este cea care constituie, la propriu, valorile; care sunt întotdeauna „valori de întrebuintare“, adică arme de luptă în afirmarea universalului și pentru desființarea iluziilor și a complezențelor întreținute, ca „modele“, istoric. Și, nu în ultimul rând, criticul-teoretician Gheorghe Crăciun, cu **Aisbergul poeziei moderne**: iată cineva capabil să treacă la proiecte mari și nu se mulțumește cu „meseria de bază“, nu se teme să și-o „părăsească“. Un adevărat profesor. Aceasta trebuie să ne fie matricea. Și, chiar deloc în ultimul rând, **Chemarea mâinilor negative** de Sanda Golopenția, un tip de eseu, deopotrivă cercetare riguroasă, patetism filosofic și tematizare subtilă, cum nu se scrie la noi. Aliaj prea fin, poate, pentru urechea noastră, dedată la fanfare, și pentru văzul nostru, mult prea obișnuit cu tot felul de coregrafii comico-tragice.

5. Pe mine m-a interesat, m-a incitat, mi-a atras atenția, cum spuneam, reapariția criticii, în persoana - ce bine! - a unor tineri „nemiloși“ (criticii trebuie să fie cei mai „tineri“ într-o literatură). Pe mine, unul, ca membru al generației '80, asta m-a trezit, mai ales, din somnul literaturii române. M-aș simți în viață dacă aș fi „ras“ de unul dintre criticii tineri. Faptul că există critică „rea“ îmi redă pofta de aventură, adică de scris. Numai tăcerea este nedreaptă în literatură. Numai ignoranța și „sedentarismul“ intelectualucid și „dărâma“. Iar „statuile“ oricum cad, până la urmă, singure: în nebagarea publică de seamă.

6. Nu de evenimente culturale ducem noi lipsă. Ba chiar se poate vorbi de o supralicitare a „evenimentalizării“ indistincte în cultură. Pentru mine, un navetist cultural de profesie, este un eveniment faptul că tot niște tineri, din Cluj însă, mă pun neîncetat la lucru, mă cheamă, mă solicită, îmi scot cărți, mă fac să fac cărți, mă scot din mutism, din inevitabilele automatisme. Este vorba despre Editura și Fundația Idea și despre proiectele, în permanență înnoire, pe care Ciprian Mihali (dar nu numai el) le organizează ritmic în cadrul departamentului de filosofie de la Universitatea „Babeș-Bolyai“. Adevăratele evenimente ale unei vieți culturale sănătoase sunt aparițiile unor spații de activitate, de reflecție, de creație: instituții informale în care viul gândirii să pulseze și să pluseze. Activitatea, mișcarea mă interesează mai mult decât rezultatul, care nu poate

apărea din neunde. Iar adevăratele, posibilele (cu concursul celorlalți, și în primul rând al criticii) evenimente literare rămân, poate, la noi, de multe ori nevăzute, nesurprinse, neformulate, provocări neduse mai departe, scrisori neridicate, neconfirmate „de primire“: actualitatea literară pare deja dirijată și încurajată de lenea, de miopia și de lipsa noastră de curiozitate, de îngustimea „obiectivelor“ noastre și de avariția minuscul-burgheză a paletelor noastre gustative mascate în criterii. Ne plângem de absența sau de puținătatea literaturii, dar preferăm să focalizăm până la orbire și să centralizăm simbolic aberant. Trăim rupți într-un spațiu de noi înșine golit: apar mai multe cărți decât putem citi, comenta, „instrumentaliza“ axiologic, iar noi preferăm la nesfârșit să solicităm, anual, câteva titluri cel mult, adevărate „cuvinte de ordine“ ale actualității. Suntem mai bogați decât credem, dar preferăm să ne sărăcim singuri, că să nu ne deranjăm obiceiurile fragile. Ne menajăm, ca să nu ne frângem: mese la ore fixe, cu mereu aceleași feluri de mâncare și mereu în aceeași ordine. Dintr-o astfel de actualitate care nu mă solicită, care pare deranjată de inițiative centrifuge și care-și păstrează cămășile de inteligență și sensibilitate pentru slujbele (titlurile) duminicale, cinstit mărturisesc că prefer să lipsesc. Am, n-am treabă, la douășpe trecute fix nu ies neapărat în oraș. Critica trebuie să ne redea gustul lecturii, al

anul literar 2002

aventurii, al descoperirii. Hasidic, comorile sunt îngropate poate chiar în propria grădină, sub pașii noștri molcomi. Suferim, estetic, de gută. Suntem săraci din lene și din lipsă de imaginație (hermeneutică).

7. Dezbateri aprinse, pluralizare, diversificare; lărgirea cercului tematic, problematic, uman de interes public; abandonarea tentației academismului de piață și a gustului pentru „bonsai“ cultural. Provocări, cât mai multe provocări. O adevărată viață literară, culturală ține în viață și morții. Să fim, deci, mai vii. Și mai universali. Mai aventuroși. Să părăsim, cu mintea și scrisul, ograda. Iar cine nu poate ține pasul, să tacă și să citească. Să redevenim, deci, mai cititori. Mai modești, mai harnici și mai puțin avari. Să fim, altfel spus, sănătoși. Curativi, îndrăzneți, ingenioși, nobili: meșteșugari vizionari, lucrând ziuca întreagă cu ferestrele larg deschise, așezați pe o digestie a minții deopotrivă solidă și fină, „alchimică“, și purtați de poftă inventivă. „Paranoici“, „isterici“ numai când este vorba despre valoare și despre deschiderea unor noi posibilități ale universalului. Nietzsche, Spinoza, Kant; Titu Maiorescu și Eugen Lovinescu: numai tineri!

(Până la urmă, așa și cred că stau, mai mult sau mai puțin, dar difuz, latent, strict circumscris, marginal, lucrurile. Dar tocmai de aceea și merită ele a fi formulate, accentuate, „repetate“: pentru a le ajuta să devină stare de fapt efectivă. Arta este singurul război care merită să mai fie purtat.)

„Alarmerle false nu mai pot rezista“

bucur demetrian

(comentator „Ramuri“)

După apariția cărții lui Eugen Negrici, **Literatura română sub comunism**, sau după studiul temeinic al lui Gheorghe Crăciun, **Aisbergul poeziei moderne**, nu cred că alarmerle false mai pot rezista. A trecut etapa revizuirilor încrâncenate, s-a creat distanța necesară receptării critice și perspectivei axiologice. Cartea lui Eugen Negrici este o construcție riguroasă, reținând, după un examen amănunțit, teritoriile rezistente, explorate într-un spațiu labirintic, încercând să se deschidă tocmai într-o închidere totalitară. În privința romanului, Mircea Cărtărescu, **Orbitor (Corpul)** și Gabriel Chifu, **Povestirile lui Cezar Leofu**, reprezintă voci pentru care această specie epică oferă

inepuizabile resurse. Un text citit cu încântare la sfârșitul acestui an este și **Enciclopedia Zmeilor**, adevărat roman trădând fantezia debordantă a lui Mircea Cărtărescu, într-o țesătură de basm postmodern captivant. De remarcat, fără îndoială, antologia de proză scurtă **Vămile depresiunii** de Marius Tupan.

Contestarea unor valori este un gest firesc în lupta dintre generații. Promoția '60 a fost supusă unui asediu contestatar, îndreptățit uneori, adesea nejustificat sau lipsit de susținerea unei instanțe critice. Spiritul de frondă sau strigătul orgolios și rebel nu pot ordona căile întortocheate ale literaturii. Cred că Nicolae Breban merită recitat în complexitatea mutațiilor de receptare. În anul precedent s-au distins cărțile care răspund întrebărilor esențiale într-o lume a relativismului valorilor. **Omul recent** al lui H.R. Patapievici a provocat discuții aprinse. Mare priză la

public au avut-o jurnalele capabile să refacă biografia, să vorbească despre vocea umană în măhnirea fiecărei clipe. Confesiunile lui Nicolae Manolescu, **Cititul și scrisul**, sau ale lui Gabriel Liiceanu, **Ușa interzisă**, după **Declarație de iubire** din 2001, sunt pagini care dezvăluie fața nevăzută a autorului de texte beletristice sau filozofice. Trăiesc cu iluzia că, în anul 2003, viața literară să se desfășoare la dimensiunea normalității (distribuirea cărților, a revistelor, resurse financiare pentru apariția adevăratelor reviste de literatură). Dacă textul critic, eseul, romanul ajung mai ușor la cititor, cartea de poezie este aproape absentă de pe rafturile librăriilor. Dar sunt niște himerle, ca și când am putea transforma vanitatea criticului tânăr dintr-o urbe oarecare (ce se visează instanță inflexibilă, spirit justițiar) în voce lucidă și gest civilizat, dincolo de spiritul gregar, efemer.

P.S. Paginile literare din „Ziua“ sau din „Ziarul financiar“ sunt demne de toată atenția, constituind puncte de interes pentru publicul larg.

anul literar 2002

1-2. Alarmerle respective, chiar dacă exagerate uneori, au fost reflexul unei *crize reale* (și morale) a literaturii din ultimul deceniu și ceva. Ele arătau nu numai că aceasta își pierdea masiv cititorii, dar mai ales cât de scump plătea prețul defazării/desincronizării, autosuficienței și îndochinării suferite anterior. A fost un timp al *reconsiderării valorilor literare*, proces care i-a vizat, între alții, pe N. Labiș, Nichita Stănescu, Marin Preda etc. În cadrul acestor (necesare) reconsiderări/revalorizări s-au produs, într-adevăr, contestările, iar promoția '60 era aceea care acumulasese cele mai multe recunoașteri în perioada antedecembristă. Era de așteptat, deci, ca scriitorii afirmați cu câteva decenii în urmă să se afle în centrul controverselor, mai ales că, în unele cazuri, acestea aveau în miezul lor plătirea unor polițe pentru vechi adversități scriitoricești. În principal, însă, la baza contestărilor a stat refuzul convenționalismului și rigidității în artă și în judecățile critice, democratizarea limbajului literar, afirmarea, exclusiv pe criterii estetice, spirit competițional deschis - în fine, o „nouă ordine“, nerestrictivă, în planul valorilor literare.

Poezia, romanul, critica literară s-au repliat pe fondul nevoii de limpezire și de regăsire la momentul adevărului lor, pentru a reveni cu alte dimensiuni și cu alt suflu. Anul 2002 a fost un an al revenirii la ritmurile normale, cu ascendență spre actul creator performant; a fost, ca să

spun așa, *un an literar cu mai multă vizibilitate...*

3. Cred că eșecurile au fost, mai degrabă, de suprafață, venind din necesitatea *arderii etapelor*, resimțită acut îndeosebi de generațiile cele mai tinere de scriitori. De la o literatură a „pașilor pierduți“, ieșită din orizontul de așteptare contemporan, s-a trecut, brusc, la un alt timp creator, la o altă atitudine față de text... E bine că s-a renunțat la unele norme, dar e trist că nu s-a putut evita o condamnabilă superficialitate - de înțeles doar prin graba unora de a se (auto)situa în partea din frunte a plutonului, unde, se știe, stau cei mai înalți. Numai că, spre a fi în frunte, trebuie să ai și rădăcini foarte puternice, pentru a rezista furtunilor care se cam abat prin această parte de lume... literară!

4-5. Literatura actuală are, neîndoindu-se, o altă configurație, dar relieful său e în continuă schimbare. Anul 2002 a mai limpezit câte ceva în privința acestor realezări. În critica și teoria literară s-au auzit puternic vocile lui Nicolae Manolescu și Eugen Negrici, prima linie a poeziei și prozei este ilustrată de scriitori

„Un an literar cu mai multă vizibilitate“

florea miu

(comentator „Ramuri“)

care s-au impus adesea în ambele direcții, precum Gabriel Chifu, Mircea Cărtărescu, Adrian Popescu, Ion Mircea, Marius Tupan, Marian Drăghici, iar memorialistică și eseistică - de Monica Lovinescu și Gabriel Liiceanu.

Romanul pare a fi câștigat teren față de anii precedenți, iar autoritatea criticii literare este în creștere, ceea ce reflectă nevoia de construcție lucidă, de reală deschidere spre modalitățile moderne de expresie.

6-7. „Zile și nopți de literatură“, organizat de Uniunea Scriitorilor la Neptun, în toamna trecută, a reușit să dea o nouă dimensiune vieții culturale românești, să pună într-o lumină favorabilă statutul scriitorului. Un real câștig este, de asemenea, înființarea publicației „Ziua literară“, care sporește șansele de promovare a literaturii de azi.

Cât despre anul 2003, sper să ne aducă mult dorita stabilizare în bine și necesara solidaritate.

1. Problema este că nu se poate spune că nu avem critică literară, roman, poezie. Am avut și avem în continuare. Numai că, în domeniul criticii literare ea nu mai este atât de coagulată cum era înainte de '89. Adică, înainte de '89, exista critica de întâmpinare, făcută cu multă strălucire de Laurențiu Ulici, iar profesorii Manolescu și Simion, dar și Gheorghe Grigurcu, sau Alex. Ștefănescu, sau Gabriel Dimisianu erau mult mai prezenți cu volume în librării. Astăzi, pe fondul unor perturbări în sistemul de distribuție, dar și al tumultului vieții cotidiene, critica de întâmpinare este aproape inexistentă, iar autorii mai vechi sau mai noi ies destul de rar cu cărți în arenă. În general, în materie de critică s-a recurs la reeditări atât din partea autorilor consacrați, cât și a tinerilor. Rar, criticii noștri au ieșit la rampă cu un volum nou. Există, în acest context, o remarcă, care nu se referă însă la anul editorial 2002, **Istoria de azi pe mâine** a lui Marian Popa, care propune o nouă axiologie decât cea cu care am fost învățați. Pot spune că anul 2002 a însemnat debutul unui tânăr critic, în judecata căruia am mare încredere. Este vorba de Daniel Cristea Enache și cartea sa, **Concert de deschidere**, dar și apariția cărții profesorului Eugen Negrici, **Literatura română sub comunism**. Pentru că tot suntem la capitolul critică se poate observa și o preocupare foarte mare pentru definirea postmodernismului. După **Postmodernismul** lui Mircea Cărtărescu, spre sfârșitul anului,

„Biografia unui scriitor nu poate fi despărțită de operă“

mariana criș

(comentator „ABC“)

peste volumul lui Dinu Flămând, **Tags**, sau să uit isprăvile editoriale ale lui Ioan Flora. După ce a fost prezent în Belgia cu o antologie, el a publicat, la Dacia, într-o ediție bilingvă (româno-engleză) **Medeea și mașinile ei de război**. Tot în ediție bilingvă și tot la aceeași editură, remarc și volumul lui Ioan Es. Pop, **Rugăciunea de antracit**.

2. Cred că după o schimbare ideologică, este adevărat nu în profunzime și nu în mentalitate, tot ce s-a întâmplat, literar vorbind, în perioada 1945-1990 trebuie repus în discuție. Numai că la noi, toată această campanie a re-lecturii a avut și are conotații politice. Din acest motiv, schimbarea de mentalitate nu s-a petrecut. Pentru că operele puse sub lupa re-lecturii sunt judecate după schema „îl putem include în tabăra noastră, este de-ai noștri“. A judeca după „dacă este cu noi, este de-ai noștri“ mi se pare cât se poate de păgubos. De ce spun acest lucru? Pentru că imediat după '90 s-au creat „tabere“ ale scriitorilor care aveau culori politice. Nu este nici un păcat să fii de stânga, de dreapta sau de centru-dreapta. Importantă este opera și nu ideologia. Sigur că biografia unui scriitor nu prea poate fi despărțită de operă. Dar a-l judeca cu instrumente exclusiv politice, mi se pare o greșeală. M-ați întrebă de promoția '60. Nu trebuie să uităm nici o clipă că această promoție a însemnat despărțirea de literatura proletcultistă. Dacă scriitorii de vârf ai acestei promoții, și i-aș aminti pe Nichita Stănescu, Nicolae Breban, D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Augustin Buzura, Marin Preda ș.a.m.d., au reușit să ne înscrie pe o coordonată europeană, restul compromisurilor - mai mari sau mai mici - trec pe planul al doilea. Sigur, și asta este important mai ales pentru generațiile tinere care se afirmă acum, toată opera acestor scriitori trebuie reinterpretată cu uneltele criticii actuale. Ce vreau să spun? Trebuie să avem critici lucizi, fără parti pris-uri politice, pentru judecata de pe urmă. Însă a-i ignora pe acești scriitori sau, dimpotrivă, a-i minimaliza mi se pare o gravă eroare. Cum, de altminteri, mi se pare tot o gravă eroare în a le construi monumente. Trebuie să ne debarasăm de o mentalitate (sigur că este foarte greu!), care ne duce mai degrabă spre marginea Europei, decât spre centrul ei. În acest context, mi se pare de bun augur ceea ce întreprinde criticul Alex. Ștefănescu în paginile „României literare“, la rubrica „La o nouă lectură“. Pe fondul absenței unor cărți care să așeze apele în matca lor, s-au născut și tinerii critici furioși. Netrăind o anume epocă, ei nu pot înțelege ce s-a întâmplat. Ce presiune extraordinară exista din partea cenzurii, câte cărți au apărut „desfigurate“ de ideologie.

3. Eșecurile de proporții! Nu cred că în viața unor scriitori mari pot apărea eșecuri de proporții. Sigur, pot fi acuzați de manie-

rism. Pot fi acuzați de înțepenie în tipar. Dar asta nu înseamnă un eșec de proporții. A vorbi de un eșec de proporții, înseamnă a proba cu argumente că întreaga lor operă nu se susține. Sunt acum scriitori, mai ales ai generației '60, care au intrat sub tirul criticii tinere. Mă gândesc la Fănuș Neagu și cartea sa, **Amanta Doamnei Dracula**, sau la Nicolae Breban cu **Voința de putere**, sau la Augustin Buzura cu **Recviem pentru nebuni și bestii**, la care marea parte a criticii a tăcut, dar aceste exemple nu sunt eșecuri de proporții. Toți acești scriitori au rămas în matca lor. Faptul că nu sunt iubiți de tineri, asta este o cu totul altă problemă.

4. Nu înțeleg dacă vă referiți la anul 2002, sau la toată perioada de mai bine de un deceniu. Dacă vă referiți la perioada de după '90, pot să spun că s-au impus scriitorii generației nouăzeci. Mă gândesc aici la regretatul Cristian Popescu, la Horia Gârbea, Daniel Bănuțescu, Marian Drăghici, Ioan Es. Pop, regretatul Călin Angelescu ș.a. Totodată, s-a observat o întoarcere spre roman a câtorva poeți optzeciști - Mircea Cărtărescu, chiar Ion Stratan, care lucrează la un roman. Apoi s-a impus foarte bine Marius Tupan cu trilogiile lui. Nu pot să nu mă gândesc la cărțile diasporei. La Gabriela Melinescu, Bujor Nedelcovici, Dumitru Țepeneag, la **Diagonalele** Monicăi Lovinescu, Alexandru Vona și mulți, mulți alții. Toată contribuția acestor scriitori înseamnă un câștig axiologic al literaturii noastre.

5. Proza scurtă și poezia. În ceea ce privește proza scurtă, s-a observat că ea este compatibilă cu marea proză europeană. Și mă gândesc la autorii pe care i-am citat la prima întrebare. În ceea ce privește poezia, discursul își păstrează ironia, dar respirația este mult mai largă. Se impune din ce în ce mai mult poemul în proză.

6. Festivalul „Zile și nopți de literatură“ de la Neptun. A fost prima ocazie pentru noi de a dialoga cu mari scriitori ai lumii. A însemnat începutul unei ieșiri din anonimat. Pentru că oricât de buni suntem noi în țară, dacă nu reușim să fim cunoscuți și în importante centre culturale ale Europei, totul se închide. Dialogul între culturi este extrem de important.

7. O intrare în normalitate. Un sistem de difuzare bine pus la punct. O critică literară ne-angajată politic. O viață literară fără tabere și orgolii de doi bani. Un sistem sau o instituție axată pe traducerea cărților noastre în străinătate. O viață normală, în care să avem timp pentru scris. Dar știu că toate acestea sunt numai vise și nimic nu se va întâmpla.

anul literar 2002

profesoara Maria-Ana Tupan a publicat, la Cartea Românească, un foarte interesant studiu. Este vorba de **Discursul postmodern**. Sunt convinsă că în țară există și alte debuturi promițătoare sau cărți de critică absolut necesare pentru așezarea în matca normalității a acestei specii literare. Însă lipsa unei comunicări reale între autori sau publicații literare, face imposibilă cunoașterea lor. În ceea ce privește romanul și poezia nu pot spune că ele nu există. Ar fi o eroare crasă din partea mea. S-a publicat destul de mult în anul 2002. Nu am asistat la un debut răsunător, cum nu am asistat nici la o schimbare de macaz a mai vechilor prozatori. O singură excepție o face Gabriel Liiceanu, care, în toamnă, ne-a făcut surpriza de a publica **Ușa interzisă**. Din această carte îl vedem pe eseistul și filozoful Liiceanu mult mai apropiat de literatură decât de discursul filozofic. La o privire de bilanț, cred că, în domeniul prozei, s-a afirmat, în anul pe care tocmai l-am încheiat, cartea de proză scurtă. Și mă gândesc la **Vămile depresiei** a lui Marius Tupan, o revenire în forță în acest gen literar, după ce autorul a publicat **Batalioane invizibile**. Apoi, cartea lui Stelian Tăbăraș, **Atelierul de tatuaje** sau cea a nonconformistului Dan Mircea Cipariu, **Sunt pur, din ce în ce mai pur**. În domeniul romanului, aș remarca revenirea lui Eugen Uriaru cu **Stăpânirea de sine**, Mircea Horia Simionescu cu **Cum se face**, Gabriel Chifu cu **Povestirile lui Cesar Leofu**. La poezie, nu pot să trec fără să remarc revenirea, după o absență de mai bine de două decenii, a lui Viorel Sâmpetean cu două excelente volume, **Îngerul exterminator** și **Cartea lui Ionuț**, cum nu pot trece nici

„Dacă nu ai impus un mit, nu ești în lume“

vasile andru

(comentator „Viața Românească“)

Corul anonimilor frumoși

De la înălțimea anului 2002, literatura de azi mi se pare un cor mare, la care se adaugă mereu mulți coriști și coriste. Un cor fără program, fără dirijori, un cor *sauvage*, și totuși cu efecte melodice (nici valurile mării nu au dirijor!). Așa trece literatura: tot mai anonimizată. Spun asta ca unul care e prezent în „cețateea literelor“, prezent și primitor, și ca unul care lucrez la o revistă literară, „Viața Românească“, ea însăși parte din scena marelui cor.

Scriitorii nevoiesc și petrec într-un anonim sublim, aproape monahal: sunt săraci ca și cum ar fi făcut legământul sărăciei, sunt râvnitori făcându-și „canonul“ literar, „pe degeaba“. Scrisul, de altfel, este și o asceză, iar onorariul literar, o penitență.

Se publică „în draci“ (ierțați cuvântul!); tehnica o permite. Laurențiu Ulici zicea, într-un an, că s-a publicat „mai mult decât s-a scris“. Un aspect nou: azi se publică și autori inexistenți. Fie și-n sensul că s-a ajuns la literatura făcută nu de autori, ci de computere programate de echipe ce rămân în umbră. Cunoscut două cazuri celebre în proza „globalizată“. Dar să revenim la confrății văzuți.

Se publică pe spezele editurii, pe spezele Ministerului Culturii, pe spezele unui sponsor care astfel spală un ban, sau un obraz. Se publică pe spezele scriitorului. Publică autori nelegitimați și, evident, legitimați: 2700 la număr; n-aș zice că-s prea mulți, la populația de 27 de milioane de români socotind și diaspora. Nu-i relevantă comparația cu China, care, la miliardul și un sfert de locuitori, are doar 1700 de scriitori legitimați. Noi ne-am compara mai curând cu Japonia, unde există o disciplină națională a scrisului, un lux național; adică scriul de poezie este practică generală, ca și caligrafia, doar că fără ambiția publicării.

Românii și Legea consolărilor divine

Prețul cărții crește. Într-o țară cu salarii de trei milioane de lei (aprox. 75 de euro) pe lună, cât are redactorul șef adjunct de la „Viața Românească“, și cu pensii de un milion, iată, se vând cărți care costă 150000 lei volumul. Și chiar se vând, dispar, în tiraje bune!

Pentru cititori, nu-i un sacrificiu: este o magie a lecturii, este îndulcirea vieții. Constat chiar și acum, după eșecul duhului mioritic, că românii se mențin în deplin idealism literar. Cultura, cartea, intră în seria „consolărilor divine“ la români.

Iată că noi reușim să avem o viață literară, culturală, activă, uneori un iarmaroc cultural, care, oricum, este mai promițător psihic decât iarmarocul politicii, generalizat.

Niveluri și denivelări

Ancheta întrebă despre eșecuri și ratări răsunătoare. Să nu vorbim de așa ceva. Sau, cel mult, să zicem: ratări simpatice și eșecuri aplaudate. Romancierul *Zed*, lăudat de critica snoabă, are nivelul lui Octav Dessila. Multe reușite locale, cu trecătoare sclipiri, au acest nivel agreabil Dessila. Aș zice că după „nivelul Ivăsiuc“, prin care numim acca platitudine cu vătorele, astăzi, este reprezentativ „nivelul Dessila“, cu ceva tușe postmoderne.

Les fils terribles

Nu există promoții nedreptățite. Există flux și reflux. În proză, referitor la promoția '60, se

vede o revanșă a diasporei.

2002 aș zice că a fost „anul Paul Goma“. Acesta este o prezență tonică, în publicistică și proză. A publicat un roman cu totul special, romanul *Basarabia*: o carte non-fiction, scânteietoare și tragică. Tot din Paul Goma reținem serialul apărut în reviste: *Săptămâna roșie*. Și rostirile conjuncturale, nu doar cele elaborate, la Paul Goma sunt literatură, sunt proză, sunt aforism. Goma este un Cioran nepomădat, neînramat: și multe din apoftegmele sale vor constitui un opus numit *Mărturisiri și Anateme II*. Sau, simplu, *Anateme*. Cum pretextele acestor anateme vor fi uitate în timp, va rămâne doar literatura lor, energia lor umană.

Dumitru Țepeneag este și el un scriitor tot mai prezent, în acest an literar, în acest deceniu literar. Prezent și proaspăt. El este „fiul nerătăcit“ întors la „sânul mamei rătăcite“. Asociația Scriitorilor a îndrăznit performanța să-i dea chiar un mic premiu, ceea ce rar se întâmplă față de acești clasici ai pribegiei.

Les filles terribles

Chris Simion, nostalgic-teribilistă, înrudită cu „copilul divin“ pe care-l regizează, a dat o carte de proză cu titlul frumos - de altfel, o apoftegmă filocalică : *În fiecare zi, Dum-*

anul literar 2002

nezeu se roagă la Mine. Însemnări existențiale, citate din Cioran și din „Pateric“, pseudo-jurnalul unei contemplative suicidare, fac din microromanul lui Chris Simion o piesă aparte, discret new-ageistă.

Salvina Adam, prozatoare și artist plastic, emigrată în Germania, publică un volum subțire și percutant: *Apa Iordanului*. Proză scurtă cum de la Velea și Bănuțescu nu am mai citit. „Amintiri întunecate din copilărie“, spune criticul Paul Silvestru, recenzând cu entuziasmul surprizei. Recenzie singulară, de altfel, căci cartea n-a fost deloc mediatizată. Trăind departe de țară, fără graba de a-și susține publicitar cartea, ea rămâne cunoscută doar de cititori (tirajul s-a epuizat), nu și de critică.

La fel se va întâmpla oare cu cărțile Aglaiei Veterany?

Aglaia Veterany e o scriitoare română de expresie germană. Cartea ei recent apărută are un titlu ciudat: *De ce fierbe copilul în mămăligă* (apărută la Polirom). Scenariul unei obsesii psihanalitice, dar mai ales un „raport“ din pragul neantului, scris cu simțul neantului, un sondaj al enigmei din care venim și al traumelor care ne clatină așezarea în ființă. Autoarea s-a sinucis la ceva peste 40 de ani, recent. Cartea aceasta se adaugă trist la dosarele sufletului românesc.

Răzvrătiri și defulări

Liviu Ioan Stoiciu a publicat în scurt timp două romane notabile. Cu titluri lungi, neinspirate, autorul este exploziv, fervent, debordant de inspirație în conținut. Romanul *Undeva la Sud-Est (Într-unu-s doi)* este o carte de dragoste năvalnică și de frustrare socială. *Romanul-Basm (Trup și suflet)* este una din victoriile prozei optzeciste. O proză „de o năucitoare frumusețe“, spune o recenzie entuziastă. Dar materia prozei lui Liviu Ioan Stoiciu nu vine doar din încărcate depozite psihice, ci și dintr-o experiență socială particulară, din răzvrătirile disidentului din Milcovia, cum apar ele în *Jurnalul stoic*, publicat tot la finele lui 2002.

Ora celor bine-așezați

Marius Tupan publică un volum de povestiri împlinite: *Vămile depresunii*. Proza scurtă: poligonul de încercare a puterii literare. Volumul conține câteva texte mai vechi, bine selectate, dar mai multe sunt prozele noi, nepublicate anterior în volume. Căutăm o dominantă a acestor proze. Vedem că, cele mai multe pleacă dintr-un real al muntelui, al câmpiei, al orașului și se prelungesc într-un astral intim, un astral care este chiar originea neștiută a omului. Sau, oricum, acest astral devine „uman“ în psihismul personajelor cu resurse meta-personale.

Tudor Octavian publică volumul 248 de povestiri. Ciudat cum acest scriitor autor de proză scurtă n-a fost „omologat“ deplin de critica zisă serioasă. Cu o excepție, și anume Dan C. Mihăilescu (acest puternic rostitor, care se risipește jertfelnic în jerbe de spirit), alți critici nu-l socotesc pe Tudor Octavian decât, poate, simplu „scriitor la gazetă“. E un autor de momente-efigii. După volumele *Povestiri*, după *Tratat de injurături*, recentisimul volum de proze întregesc un profil de clasic al genului.

Stelian Tăbăraș, prin volumul *Atelierul de tatuaje*, se reîntoarce surprinzător de viu la proză. După memorabilul *Zilele cele scurte*, noul volum este un „montaj“ de întâmplări, parabole, semne, oameni, întregind un tablou cu note atemporale, și cu liante filosofice care amintesc de „veneile dragonului“ care irigă întregul și-i dau viață.

Cităm și două scrieri etno-hermeneutice despre *Miorița*: tomuri impresionante, unul semnat de Ștefania Mincu, altul de Ion Filipciuc.

Planeta non-fiction

A fost un an bogat în jurnale și mărturisiri. Pe lângă acele jurnale lansate cu tam-tam și răsfățate de criticii de casă, amintim altele, mai puțin mediatizate.

În Bucovina, Constantin Hrehor, poet și artist plastic, publică două jurnale: *Iarba din Roata amurgului* și, mai reliefat, *Muntele mărturisitor* - epopeea unui condamnat la moarte, om din rezistența din munții Bucovinei.

Marin Marian Bălașa publică jurnalul *Zorile din Crepuscul*. Ar merita o glorie mai lungă de trei minute, cât a durat lansarea de la Târgul „Gaudeamus“. Bunul etnograf M.M. Bălașa se relevă ca prozator redutabil, și în acest jurnal asiatic, și-n recentul volum de proză scurtă, *Galeria cu revelații*.

Personal, am publicat trei jurnale-roman în acest interval: două la Editura Allfa, despre Athos și despre Asia; al treilea de la Paralela 45, despre planetă și duh. Concep jurnalul ca pe un roman. Iar romanul ca pe un jurnal inutil deghizat..

Dizidenții evlaviei

Un „om al anului“ a fost și pâr. prof. Ion Buga. A publicat jurnale metafizice sau jurnale eschatologice, cum le intitulează el însuși. După acel percutant jurnal *Golgotă și Parusie*, Ion Buga vine chiar zilele astea cu volumul *Ființa înjunghiată*. Despre acestea se va vorbi, desigur.

Fulgere îmblânzite

În poezie, împliniri certe. Cezar Ivănescu, poetul poate cel mai proeminent astăzi, publică surprinzătorul poem *Tatăl meu Siberia*. Răzvrătire și hagiografie, în același timp. Bune volume de restituiri hieratice, de: Theodor Damian, Ion Mircea, Gabriel Stănescu, Ioan Flora, Ioan Es. Pop. Și Mihai Murcraș, din Cernăuți, cu volumul *Lacrima dezvoltată*.

Elena Vlădăreanu publică un volum remarcabil: *Pagini*. Sunt poeme-jurnal și dicteu, fulgurații psiho-anatomice. O scriitură decen-zurată, smulgere a măștilor, cruzimi candide: o smerenie marțială, de luptătoare nimerită într-o lume pe care trebuie s-o suporte, și nimerită într-un destin care este al ei... Fapte cotidiene,

(continuare în pagina 17)

„Constat revirimentul speciilor mai scurte“

nicolae rotund

(comentator „Tomis“)

crezut că e o datoric de probitate intelectuală de a-i da locul convenit în cadrul acestui studiu“. Două sunt cauzele opoziției unor critici față de anumite valori, astăzi, aproape clasicizate, aici incluzându-se și scriitorii ai generației '60: una ține de o anumite mișcare novatoare în critică, mai evidentă după '89, ceea ce mi se pare neadevrat. Cei mai „nedreptățiți“, cum spuneți dumneavoastră, sunt Fănuș Neagu și Nichita Stănescu. Țin însă să precizez că opera va fi mereu re-deschisă interpretării și că scara valorilor va suferi, în consecință, mereu modificări. Chiar și miturile sunt supuse unor revizuii, probându-li-se autenticitatea unor texte de rezistență și, dacă valoarea nu le-a fost impusă de cauze administrative și strict doctrinare, se dovedește perenă.

3. Întrebarea nu îmi pare prea clară. Eșecurile, așa cum le-am consemnat cu, nu țin strict de literatură, dar sunt într-un fel atingătoare ei. Am în vedere „exercițiile“ de plagiat denunțate de Carmen Mușat și Marcus Solomon, condamnabile în plus și fiindcă s-au plasat domeniului învățământului. Ca un eșec al încrederii mele în perioada 1996-2000 l-am înregistrat mai acut după lectura cărții lui

anul literar 2002

Răzvan Popescu, *Purtătorul de cuvânt*, și celei a lui Radu Vasile, *Cursă pe contrasens. Amintirile unui prim-ministru*. Al treilea este „legea“ lingvistului jurist Pruteanu.

4. N-am înregistrat, la nivelul exigenței presupuse de întrebare, astfel de nume. Aceasta nu înseamnă că ele nu există, cred, mai degrabă, că nu am fost eu suficient de atent.

5. Anul literar 2002 s-a sprijinit, înainte de toate, pe literatura memorialistică și pe critica literară, uneori cele două genuri fiind atingătoare. Am în vedere câteva titluri de real interes cu acele câștiguri axiologice referitoare la valoarea autentică, demnitate, denunțarea imposturii ș.a. pe care fiecare dintre cititori și le apropie, ca: *Jurnal, 1981-1984* de Monica Lovinescu; *Ușa interzisă* de Gabriel Liiceanu; *Jurnal indirect* de Mihai Zamfir; *Cititul și scrisul* de Nicolae Manolescu; *Despre regi, saltimbanci și maimuțe*. Jurnal, martie 2000-iunie 2001, de Cornel Ungureanu; *Amintiri din pribejie*, 1948-1990, de Neagu Djuvara etc. Producția critică a anului înregistrează reușite pe linia unor monografii eseistice, dintre care amintim: *Melancolia lui Eminescu*

de George Gană; *Gellu Naum - poezia contra literaturii* de Ion Pop; *Nichita Stănescu. Ori-zontul imaginar* de Corin Braga; *Ștefan Bănulescu sau ipostazele scrisului* de Georgeta Horodincă; *Ioan Slavici de Cornel Ungureanu; Infidelitățile mitului* de Ileana Marin; *Mateiu Caragiale. Portretul unui dandy român* de Ion Iovan. Nu pot fi trecute cu vederea *Literatura română sub comunism* de Eugen Negrici și *Anii '60-'90. Critica literară* de Ion Bogdan Lefter. În domeniul prozei constat revirimentul speciilor mai scurte, ceea ce mă determină să cred în revigorarea unei tradiții, amintindu-l pe Marius Tupan cu *Vămile depresiei*. Poezia reprezentată, printre alții, de Mihai Ursachi cu *Benedictus*, Mariana Marin cu *Zestrea de aur*, Paulina Popa cu *Bărbații secolului* și alții. N-a fost un an secetos, dar nici aducător de nume noi, dătătoare de mari speranțe.

6. Relativa „recoltă“ de titluri a fost bine întregită de câteva evenimente literare de indiscutabilă prestanță. Nu risc nimic dacă afirm că manifestarea cea mai importantă a fost pe departe Festivalul Internațional „Zile și nopți de literatură“, ediția I, la care au participat scriitorii din peste 25 de țări. Aș aminti și Salonul Național de Carte și Publicații „Ovidius“, ediția I, organizat în Campusul universitar tomitan. Evenimentele culturale sunt desigur mai numeroase, le-am consemnat însă numai pe cele două fiindcă sunt la prima ediție și cred că vor deveni tradiție.

7. Mi-aș dori ca în 2003 să văd acele semne peremptorii ale celui de-al treilea clasicism românesc, după cel junimist și cel interbelic, cum l-am numit cu altă ocazie. Perioada de după '89 și-a depășit într-o bună măsură deruta de început. Lucrurile încep să se mai așeze, contactul cu viața literară din exterior este mai viu, editurile par să-și fi găsit echilibrul între cartea de specialitate, greu vandabilă, însă atât de necesară, și aceea de consum, aflată în grația cititorului comun și care se bucură de o profitabilă desfacere. Ministerul Culturii și Cultelor este tot mai generos în subvenționarea unor apariții editoriale. Enorm îmi doresc să fiu martorul apariției câtorva nume pe care să le putem apropia fără nici un fel de rezervă de cele ale personalităților noastre din perioada interbelică.

(urmăre din pagina 16)

nume proprii cu literă mică, simplu detronate - toate jalonând un spațiu dureros al existenței. Sunt mirat că această carte nu are ecoul convenit.

Galaxia burlacilor nevindecați

Nu doar ca o curiozitate, ci și ca o complinire bibliografică atestăm volumul *Poezii bestiale* de Puși Dinulescu. Poetul „bestial“ este înrudit cu prozatorul știut. Poeziile sunt cronica sceptic-resemnată a unui celibatar în căutarea neobsedantă a complementarului. Cale de 400 de pagini!

Neliniștea de după furtună

Despre critică, voi spune puține cuvinte. Aici constat acea ne-liniște de după *furtuna Marian Popa*. Furtuna „istoriei de azi pe mâine“, sau de azi pe veac, cum e mai bine. Câțiva critici se salvează însă de la genul plicticos. Mă gândesc la cele două volume de cvasi-istorie literară a lui Geo Vasile (proză și poezie). Îl citim și pe Gheorghe Grigurcu, cu revizuirile sale necesare, cu polemicile și „procese“ post-comuniste, unitare ca demers, formând cărți precum acel memorabil *Amurgul idoloilor*.

Din spațiul literar basarabean, pe care mereu îl nedreptățim din necunoaștere, se impune Mihai Cimpoi, cu volumul *Brâncuși*,

poet al nesfârșirii, și cu studiile despre Eminescu, și cu reeditarea la zi a *Istoriei* sale. Mihai Cimpoi scrie și despre Basarabia amară. vezi capitolul „Exil românesc în cadru rusesc“.

Ce aștept de la anul ce-a început, sau de la veacul care a început? Decantarea unui mit românesc, a unei cărți puternice pe care s-o lansăm lumii. Dacă nu ai impus un mit, nu există pe lume. (Așa-i lăsat să fie mentalul lumii: lacom de admirație și mitizare.) Și, de la înălțimea anului 2002, văd că este posibil. Și mai văd că noi păstrăm idealismul cultural, poate păgubos europenește, poate compensator în imediat, poate pur și simplu structural. Oricum, cărțile, multe, sunt unul din motivele să iubești ziua aceasta, lumea aceasta.

„Dincolo de iluzoria acalmie, viiesc neodihnitele patimi“

ion beldeanu

(comentator „Bucovina literară“)

1-4. Mai întâi vreau să formulez o remarcă: revista „Luceafărul“ perseverează, ceea ce nu-i rău deloc, în inițierea unor interesante sondaje, aflându-se printre puținele publicații de profil care iscă întrebări și răscolește astfel viața literară românească, amorțită, cel puțin la suprafață, că dincolo de iluzoria acalmie, viiesc neodihnitele patimi. Așadar, și ancheta de față mi se pare pe cât de incitantă, pe atât de difilă. (Să nu se creadă de aici că toate enunțurile interrogative sunt încheiate la patru ace.) La o adică mai fiecare dintre ele poate provoca la rândul-i un alt motiv de discuție, o altă dezbatere. Dar pentru a nu sacada lectura eventualilor curioși, prefer, în ceea ce mă privește, să grupez răspunsurile care se circumscriu aceleiași teme sau unei tematici apropiate. De aceea, pentru început, încerc să abordez problematica primelor patru întrebări.

Și zic: nu știu despre ce alarme se face vorbire, că eu n-am prea auzit să se agite populațiunea de pierderea cutărui ori cutărui gen iubit; am auzit, recunosc, povestindu-se în stânga și-n dreapta despre anemierea criticii, vajnicei noastre critici literare. Ceea ce cam așa și este, de când cu retragerea corifeilor antedecembrști. Cât despre poezie și proză (roman), anul 2002 n-a deziluzionat. Că aici, colo câte o voce mai clamează moartea poeziei, nu se poate nega. Ce-i drept, amenințarea invaziei vectorilor inteligenței artificiale devine tot mai evidentă, mai săcâitoare. Ovidiu Hurdezu, de pildă, vorbește despre apariția eului tehnologic vidat de referințe afectiv-emoționale și căruia, din nefericire, îi lipsește „constința unui orizont de valori și semnificații“.

Cu critica însă este o poveste mai veche ce începe cam tot de pe la 1990. Critica nu că și-ar fi pierdut pe drum combatanții. Nu. Unii dintre ei, slavă Domnului, sunt viguroși și cu argumentele în palmă. Dar ea și-a pierdut credibilitatea, dacă nu cumva suferă de miopie. Răsfoiești, bunăoară, revistele și te minunezi ce vocalize și cripituri răsună prin paginile acestora, gata să înduioșeze firile slabe. Când descoperi însă la urechile cui se revarsă acele gingașe sonorități, te cuprinde jena. Ca să nu spun altfel. Și atunci vii și te minunezi: cum pot fi cădelnițate niște însăilări de trei parale, când improvizările și lălăiturile ies la suprafață precum petele de ulei? Explicația? Exercițiul critic este în mare parte minat de confuzie și ridicol. Pentru că și în teritoriile sale, ca și în realitatea de fiecare zi, domină interesele, spiritul de clan ori de ce o mai fi, subiectivismul „fără frontiere“. (Exagerez, desigur; nu toată critica literară merge cu aceeași căruță.)

Apoi, nu trebuie pierdut din vedere conflictul tot mai fățiș dintre generații. La ora actuală cei grupați în batalioanele optzeciste fac legea, chiar dacă în respectivele aglomerări generaționiste tonul îl dau deseori nechemății, mediocrii, complexații. Și vin tare din urmă nouăzeciștii... Nu întâmplător, Marin Mincu, pornind de la observațiile reținute cu ocazia Târgului de carte „Gaudeamus“, constata ruptura instalată între scriitori, în funcție de numitele segmentări divizionare. De unde - concluziona domnia sa într-un editorial din „Ziua literară“ - și lipsa de comunicare „între forțele literare active de astăzi“. Vreți ceva mai edificator?

Așa se explică și campania contestărilor (revizuirilor), lansată tot după ruptura din decembrie 1989. Printre monștrii sacri vizați cu insistență se numără Marin Preda, Nichita Stănescu, N. Labiș. Este nevoie, bineînțeles, de reevaluări periodice, de ceea ce impune așa-numitul canon, invocat ades în ultima vreme, dar astfel de revizuirii nu mai au viabilitate atunci când intră

anul literar 2002

sub incidența adierilor politizante și ideologizante. De aceea am impresia (numai impresia) că prezentele revizuirii nu s-au impus sau, mai exact, n-au produs zguduirii spectaculoase în scările ierarhice știute și acceptate. Aș înscrie aceste nereușite, dacă vreți, la capitolul eșecuri. Nu de proporții, ci mai degrabă previzibile. Dar în ciuda neliniștitoarelor bulversări, la care ancheta face trimitere, literatura și-a impus ritmul său regenerativ. Pe fundalul agitat despre care tocmai am narat (sic) apare și se impune un nou eșalon de scriitori ce trebuie salutat și susținut cu toată gravitatea. Asta înseamnă că noii aspiranți intrați în arena literelor, îndrăzneți și plini de vervă, pot fi acreditați cu generozitatea și seriozitatea de care au nevoie, și feriți, pe cât e posibil, de metehnele ancestrale.

5. Vreți să știți ce gen (specie) a excelat în anul precedent. Aș fi (și sunt) tentat să afirm că poezia, eu însumi ocupându-mă cu așa ceva. Într-adevăr, se scrie și se publică multă poezie, deși nu întotdeauna reușită. Excepțiile-s cam rare, dar există. În 2003 au apărut mai multe titluri care justifică afirmația. Mă abțin să dau exemple din teama de a nu omite nume și cărți merituoase. Pericolul care planează este acela al mimetismului. Se mimează cu nonșalanță, încât deruta se găsește la ca acasă. Și iar ajungem de unde am plecat: la luarea/băgarea în seamă a acestor simulacre până la propulsarea lor în plină scenă deschisă. Iată de ce atenția criticii trebuie focalizată pe astfel de „travestiuri“ menite să producă nedorite confuzii.

Numai că presa literară se poartă cu mânuși față de intruși (sic). Merită, de aceea, salutată rubrica dumneavoastră, „Grafomania“, printre puținele, aș zice, de această factură, și care își justifică utilitatea cu atât mai mult cu cât țintele vizate sunt tratate inteligent și fără patimă. Revenind la confuziile provocate de falsa literatură, e bine de reținut că, uneori, exponenții acesteia ajung să țină afișul, cum se spune, în vreme ce cărți de valoare, cu precădere din provincie, abia de adună vreo consemnare pe ici, pe colo. De aici până la blagoslovirea lor cu diverse premii, nu mai rămâne decât un pas. (Dar despre chestiunea premiilor literare poate ar fi cazul să se realizeze o altă anchetă. Multe sunt de zis și în legătură cu premiile astea.)

Nu vreau să fiu înțeles greșit, dar atâta vreme cât nu vom domoli avalanșa veleitarismului, cât nu se va pune stavilă non-valorilor, fața realității n-are cum să se schimbe. Făcătorii de versuri, de pildă, vin mai întâi cu timiditate, cu o sfială înduioșătoare, apoi atacă frontal vârandu-ți sub nas op-urile lor tipărite în devălmășie. Și încep pretențiile: vor să fie lăudați, luați în seamă, chemați în față și, mai mult, vor să fie repede acceptați în Uniunea Scriitorilor. (Despre cedările în această privință, n-are rost să insist.) Și numai ce te trezești că unul sau altul dintre neștiuții de ieri așază alături de cei printre care n-are de ce se afla. Am citit recent lista membrilor unui juriu care a decis premiile pe anul 2002 ale unei filiale de provincie și am rămas blocat: cu o singură excepție, componenții acestuia n-aveau ce căuta acolo. Elegant spus...

6. Evenimente culturale sau literare? Întrebarea nu-i suficient de clară. Mă gândesc, spre exemplu, la estivalele *întâlniri* de la Neptun și îndeosebi la Festivalul Internațional „Zile și nopți de literatură“ din vara trecută, acesta din urmă suficient comentat și apreciat pentru a mai reveni și eu. Am însă o nedumerire pe care mi-am exprimat-o și față de onor conducerea U.S.R. E vorba de invitații și participanții „alor noștri“ la faimoasele întruniri de pe malul Mării. Nu cumva respectivele nominalizări suferă de aceeași miopie despre care relatam anterior? Pentru că, printre figurile ce onorează manifestările de la Neptun mișună fel de fel de amatori de șanale. Cam aceiași mereu; și din Capitală, și din provincie. Și treaba cam miroase a clientelism, că doar se poartă și pe la case mai mari, nu-i așa?

7. Eh, câte nu ne-am dori noi... Nu văd însă ce s-ar putea face, nu pentru a aduce ceva nou în 2003, cum ziceți dumneavoastră, dar măcar pentru a optimiza starea actuală a vieții noastre literare. Asistăm, din nefericire, cum opina cineva, la o *disoluție a culturii*, când scriitorul devine/a devenit un fel de paria al societății. Cui să-i pese de soarta lui, de cruntul adevăr că nu puțini dintre cei care și-au dedicat întreaga existență scrisului abia își duc zilele? Oho, câte n-ar fi de spus, dar să nu ne imaginăm că autoritățile se vor înduioșa și vor întreprinde ceva pentru ameliorarea situației. N-are rost să continuu. Cred, de aceea, că totul sau aproape totul depinde e noi.

1. Nu a avut ce să risipească, iar răspunsul este deja indus prin paranteza dintre limitele întrebării. Stare de criză există îndeosebi pentru cei care o invocă drept alibi în fața propriilor impotențe creatoare. Pentru a-i lămurii pe astfel de criziști de profesie, trebuie să facem apel la psihanaliză și să le spunem că răul ne vine de foarte multe ori din interior, iar nu neapărat din exterior, de la instituțiile de stat sau private. Într-o ambianță ostilă actului creator, sunt mulți autori care își văd de ale scrisului. Totul este să fii suficient de instruit pentru a te putea detașa de solemnitatea livrescului și de fidel față de propriile trăiri și experiențe pentru a nu te înduioșa de ceea ce îți se întâmplă sau a te lamenta în discursuri victimizante. Îndreptarea interesului spre alte activități, extraliterare, însoțit de motivații bine întemeiate și consolatoare mai ales față de tine, trădează slăbiciunea vocației, dacă ai avut-o vreodată.

Atâta vreme cât asupra scriitorului nu se exercită opresiunea directă a ideologicului, cu interzicerea totală a libertății de expresie (când aceasta nu se poate comite nici măcar în clandestinitate), nu există criză de creație. Întră în economia opreliștilor degradarea generală a bunăstării, a climatului social, moral și cultural, dar impedimentele pot activa voința de exprimare, după cum pot induce efecte de lasitudină. Îngăduim importanța caracterului stimulator al constrângerilor, deși nimic nu poate substitui confortul libertății, care nu duce necondiționat la îmburghezirea piritului.

anul literar 2002

2. Mi se pare normal ca în centrul contestațiilor să se afle promoția '60, ajunsă acum, prin cei care mai rezistă, cu marca psihică de grup la zenit. Așa încât aceste contestații nu se fac neapărat în numele identității generaționiste: coeziunea inițială, întreținută de sincronizarea debuturilor și de liantul unor crezuri literare comune, s-a estompat cu timpul. Cei mai vizați sunt reprezentanții acestei promoții din moment ce există teama ca nu cumva să fi înghețat ierarhiile făcute de și cu scriitori din rândurile ei (revista „Luceafărul“ a întreprins acum doi ani o anchetă în acest sens). Peste vreun deceniu va veni și rândul promoției '70 - deja vitregită de predecesorii lor „clasicizați“, care încercau să înăbușe în fașă orice concurență, și apoi de optzeciști, îndreptați spre alt fel de coduri literare. Desigur, apetitul demolator și accesele revizioniste în a opera rocadele silnice nu păstrează întotdeauna măsura. Dar valuri de acest fel se icesc mereu, ceea ce dovedește că adâncurile sunt tulburi și că tectonica de tip creativ se află în veșnică re-sedimentare. Este un proces firesc ce are loc în toate literaturile vii.

Pe lângă mai vechea punere în discuție (nu în primul rând axiologică) a lui Marin Preda și a lui Nichita Stănescu, urmează contestarea - pe terenul esteticului, și poate mai credibilă, venită din partea celor mai tineri critici - a metaforitei de care suferă Fănuș Neagu și a macroepicii filosofarde a lui Nicolae Breban - doi prozatori cu reușite majore în **Îngerul a strigat** și, respectiv, în **Bunavestire**, care își continuă practic netulburăți de patru decenii același discurs.

3. Printr-o deducție simplă, eșecurile de proporții le-au suferit acele scrieri care nu s-au bucurat de... succes, mai ales în opinia

„Răul ne vine de foarte multe ori din interior“

vasile spiridon

(comentator „Antiteze“)

autorilor lor. Cum e și firesc, ratările fac parte din viața literară și sunt mult mai numeroase decât izbânzile, întrucât, în majoritatea timpului, oamenii vorbesc și scriu neinspirat. Însă, din fericire pentru unii scriitori în continuă pană de inspirație, se găsește mereu vreo revistă care să le opoștească orgoliul auctorial rânit sau să dea replici violente „detractorilor“ prin condeie interpuse. Cine nu mizează exclusiv pe gustul și verdictul posterității (și, implicit, nu posedă nici simțul ridicolului, neputându-și face propria evaluare) are grijă să-și gospodărească sânguinos „destinul“ și nutrește întotdeauna o impresie excelentă despre el însuși, în flagrant dezacord cu a celor din jur.

4. Dacă este adevărat că începem prin a citi cărți și sfârșim prin a citi autori, atunci autorii pe care am început, de anul trecut, să-i citesc ca atare, par a fi: Dan Stanca (după ultimul lui roman, **Drumul spre piatră**), Liviu Ioan Stoiciu (în calitate de romancier, cu a doua apariție, Romanul-basm **Trup și suflet**), Adrian Alui Gheorghe (laureat al Premiului Uniunii Scriitorilor pentru volumul de poezii **Îngerul căzut**) și Daniel Cristea-Enache, criticul care vine, deși ne-a oferit doar o singură apariție editorială până acum, cu titlu ambițios: **Concert de deschidere**.

5. Nu am putut parcurge, din varii motive, imputabile mie, decât o mică parte dintr-un număr impresionant de apariții și sunt sigur că multe dintre cărțile remarcabile nici măcar nu le-am văzut. Dar sunt convins că selecțiile pe care le vor opera juriile Uniunii Scriitorilor și ale Aspro vor da seama mai bine decât oricine asupra câștigurilor axiologice. Cu o vorbă a lui Dan C. Mihăilescu, am intrat în 2002 cu **Omul recent**, al lui H.-R. Patapievic, și am ieșit cu (pe ?) **Ușa interzisă**, a lui Gabriel Liiceanu. Însă cei care au defilat la parada de sfârșit de an au fost prozatorii. Dacă, într-o cultură ca a noastră, poetocentrică, a dominat în 2001 critica, acum a venit rândul prozatorilor (nu al romanului, a cărui criză se decretase tot acum doi ani, în urma neacordării Premiului Uniunii Scriitorilor la această secțiune). Cea mai importantă apariție mi se pare volumul al doilea al romanului **Orbitor, Corpul**, venit la o distanță de șase ani de primul, **Aripa Stângă**, scrise de Mircea Cărtărescu. Totul dovedește a fi tentație spre sistem în această autoficțiune funambulescă, stranie, cu suport oniric, psihanalitic, dar și hiper-realist. În afară de cei doi romancieri menționați în răspunsul de mai sus, aș adăuga semnătura lui Alexandru Ecovoiu, aflată în dreptul romanului **Sigma**, și a lui Marius Tupan, pentru culegerea de proze scurte **Vămile depresiei**.

Fapt deja constatat, speciile nonfictivului cedează treptat în fața ficționalului (ceea ce nu mă împiedică să amintesc **Jurnalul Monicăi Lovinescu**, cuprinzând perioada 1981-1984). Supralicitarea eticului și a testimonialului, până a le considera fundamentele actului estetic, este efectul prelungit al concepției conform căreia principiul călăuzitor al literaturii rămâne viața, iar arta reprezintă specular realitatea. Pe de altă parte, reorientarea spre

ficțional vine ca o contrapondere la interesul pragmatic manifestat în ultimii ani pentru dicționare, cărți de specialitate, instrumente practice și universale de cunoaștere cuprinse în enciclopedii, ghiduri de reușită în viață, în afaceri etc. Ar trebui menționată și desprinderea prozatorilor de analiza mecanismelor de funcționare a scriiturii, de teoria narațiunii și îndreptarea spre realismul parabolic, spre povestirea de dragul povestirii. De fapt, nevoia de a povesti stă și la baza apariției acestei specii.

6. Aș continua cu alte apariții notabile. Tot legată de proză e cartea **Literatura română sub comunism** (vol. I), concepută de istoricul literar Eugen Negrici. Pentru că tot veni vorba de comunism, să nu uit, din reflex, domeniul dramaturgic: **Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal**, de Matei Vișniec. În dreptul poeziei (mai curând al poeticității), este de semnalat apariția postumă, sub îngrijirea avizatei Simona Popescu, a unei scrieri de tinerete a lui Gellu Naum, **Calea Șarpelui**, fundamentală pentru înțelegerea imaginarului acestui mare poet.

Un eșec de proporții (pe care ar fi trebuit să-l trec drept răspuns la a treia întrebare) l-a constituit încercarea, într-o limbă nu tocmai străină nouă, românilor, a Alexandrei Laignel-Lavastine, de a ni-i prezenta pe triumvirii Eliade-Cioran-Ionescu în postura de conspiratori fasciști de o viață, de autori ai unui joc sardonice, în sfârșit demascat. S. Damian a demontat sagace întreg mecanismul acestui meschin op într-un articol (pe care îl consider articolul anului trecut), apărut în „Adevărul literar și artistic“, intitulat **Secretul celor trei mohicani**.

Nu trebuie omise nici pozițiile extreme luate în noul „caz“ Patapievic. Relativ... recent, i s-a contestat **Omului recent** statutul de scriere literară și, explicit, acordarea Premiului Uniunii Scriitorilor, trecându-se, chipurile, prea ușor - atenție ! - peste conținutul ideologic. Nu trebuie să fii mare teoretician literar sau să fi recitat de mai multe ori cele șase volume ale **Biografiei ideii de literatură**, semnate de reputatul Adrian Marino, pentru a-ți da seama că esul lui H.-R. Patapievic aparține totuși genurilor literarului, iar nu speciilor de broșuri susținătoare ale propagandei fasciste.

Sărbătorirea „Anului Caragiale“ ne-a (re)amintit că rămânem mereu prizonierii mentali ai unor epoci mai mult sau mai puțin recente.

7. Timp kairotic pentru creație; tendință cu artă; exactitatea admirației și a reticentei; polemici cordiale; atitudini critice; strategii individuale; alianțe literare; secularizarea întreselor bisericesti; scriitori citiți și cronicari citați; reviste demne de a fi trecute în revistă; ISBN-uri onora(n)te; literatură care să bată viața; prețuri accesibile în librării; sănătate și burse în străinătate, că-s mai bune decât toate.

“Debuturile ultimilor ani mi-au întrecut toate așteptările”

daniel cristea-enache

(comentator „Adevărul literar și artistic“)

1, 5. Alarmerile că nu am avea una sau alta, roman (în perioada interbelică) ori poezie (acum, după Revoluție), critică și istorie literară ori eseu, critică de întâmpinare etc., mi se par bune numai în măsura în care ele indică un interes, o preocupare a “alarmiștilor” față de aceste genuri aflate, chipurile, în criză. Îngrijorarea, chiar și nefondată, e mai bună decât indiferența; alarmerile cu bătaie culturală sunt mai de preț decât suficiența agresivă a subculturii. Pentru cei asupra cărora se revarsă, săptămânal, atâtea și atâtea cărți, pentru criticii de întâmpinare care trebuie să le citească și să le comenteze, ideea de criză e, din capul locului, lipsită de suport. Mie, unul, îmi e destul de greu să cred în această idee, eventual speculând grațios pe marginea ei, când am acasă patru rafturi pline cu cărți (multe, remarcabile) publicate în ultimii doi-trei ani. Ce criză, monșer, când de-abia mai răsuflă trecând de la una la alta, și când trebuie să renunți, cu regrete, să le comentezi pe unele dintre ele?

anul literar 2002

Să fie vorba de o supraproducție care maschează o devitalizare axiologică? Cantitatea să substituie calitatea? Iarăși, așa agreează această interpretare, dacă ea nu ar fi net contrazisă de realitatea “de pe teren”. Uitați, chiar în legătură cu anul editorial 2002, avem și eu senzația că nu se află la înălțimea celui precedent (2001 fiind, cu adevărat, un an foarte bogat în titluri de primă mână), că e așadar vorba de un recul vizibil. Am fost de acord, inițial, cu opinia lui Nicolae Bârna (exprimată tot în cadrul unei anchete despre anul editorial 2002), potrivit căreia nu prea ai ce să alegi ca “titluri ale anului”. După care, uitându-mă în urmă, la cărțile despre care am scris, și uitându-mă la raftul nr. 4, unde stau cărțile despre care voi scrie, mi-am dat seama că, fără a fi un an excepțional, 2002 e unul bun. În primul rând că el... nu s-a încheiat încă! După cum se știe, vor apărea titluri marcate 2002 și în primele luni ale lui 2003, conform unui grafic determinat de subvențiile Ministerului Culturii. Abia apoi, vom putea privi anul editorial 2002 în “integralitatea” lui, făcându-ne un adevărat bilanț.

Dar chiar și vorbind numai despre cărțile apărute până acum, iată, pe genuri, câteva titluri pe care le consider semnificative, și care sper că vor mai ridica puțin moralul celor îngrijorați de soarta literaturii române contemporane.

Poezie:

- Mariana Marin - **Zestrea de aur**, prefață de C. Rogozanu, 320 p., Ed. Muzeul Literaturii Române;

- Șerban Foartă - **Spectacol cu Dimov**, 68 p., Ed. Vineau;

- Nicolae Coande - **Fundătura Homer**, 64

p., Ed. Dacia;

- Daniel Bănuțescu - **Daniel, al rugăciunii (prima jumătate a anului)**, postfață de Radu Aldulescu, 92 p., Ed. Muzeul Literaturii Române.

Proză:

- Mircea Cărtărescu - **Orbitor. Corpul**, roman, 440 p., Ed. Humanitas;

- Liviu Ioan Stoiciu - **Romanul-basm (trup și suflet)**, 392 p., Ed. Dacia;

- Sorin Stoica - **Dincolo de frontiere**, cuvânt înainte de Radu Cosașu, 196 p., Ed. Paralela 45;

- Dan Stanca - **Drumul spre piatră**, roman, 288 p., Ed. Fundației PRO;

- Cătălin Țirlea - **Suburbanele Bucureștilor**, urmate de nuvela **Fratele meu geamăn**, postfață de Nicolae Bârna, 120 p., Ed. 100+1 Gramar.

Critică și istorie literară, eseu:

- Dan Grădinaru - **Creangă**, monografie, cu un text în loc de postfață de Valeriu Cristea, 480 p., Ed. Allfa;

- George Gană - **Melancolia lui Eminescu**, 336 p., Ed. Fundației Culturale Române;

- Eugen Negrici - **Literatura română sub comunism. Proza**, 408 p., Ed. Fundației PRO;

- Ilina Gregori - **Studii literare (Eminescu la Berlin. Mircea Eliade: Trei analize)**, prefață de Mircea Martin, 208 p., Ed. Fundației Culturale Române;

- Florin Mihăilescu - **De la proletcultism la postmodernism (O retrospectivă critică a ideologiei literare postbelice)**, 330 p., Ed. Pontica;

- Georgeta Horodincă - **Ștefan Bănuțescu sau ipotezele scrisului**, 304 p., Ed. DU Style;

- Mircea Mihăieș - **Atlanticul imaginar**, 228 p., Ed. Universității de Vest, Timișoara.

Publicistică, interviuri:

- Ileana Mălăncioiu - **A vorbi într-un pustiu**, 348 p., Ed. Polirom;

- Dan Petrescu - **Deconstrucții populare**, 300 p., Ed. Polirom;

- Ion Pop - **Ore franceze**, II, 482 p., Ed. Polirom.

Jurnale, literatură confesivă:

- Tia Șerbănescu - **Femeia din fotografie**. Jurnal 1987-1989, cu un text introductiv de Dan Cristian Turturică și un Argument al autoarei, 296 p., Ed. Compania;

- Nicolae Manolescu - **Cititul și scrisul**, 352 p., Ed. Polirom.

Ediții:

- Nichita Stănescu - **Opere. Versuri**, vol. I-III, ediție alcătuită de Mircea Coloșenco, prefață de Eugen Simion, 1648 + 1540 + 1360 p., Academia Română/ Ed. Univers Enciclopedic

- Ion Heliade Rădulescu - **Opere**, vol. I (**Versuri; Proză; Scrieri istorice și memorialistice**), vol. II (**Istoria critică universală; Biblicele; Echilibru între antiteze**), ediție îngrijită, prefață, note și bibliografie de Mircea Angheliescu, 1304 + 1080 p., Academia Română/ Ed. Univers Enciclopedic;

- Mihail Sebastian - **Jurnal de epocă (Publicistică)**, ediție îngrijită și studiu introductiv de Cornelia Ștefănescu, 666 p., Academia Română/ Fundația Națională pentru Știință și Artă/ Institutul de Istorie și Teorie Literară “G. Călinescu”;

- Marin Sorescu - **Opere. Poezii**, vol. I-II,

ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu Podocca, prefață de Eugen Simion, 1816 + 1832 p., Academia Română/ Ed. Univers Enciclopedic.

Nu mi se pare deloc puțin. Unde mai punem că e vorba de o listă personală, putând fi oricând completată cu titluri pe care mizează alți critici, și care mie mi-au scăpat. Nimeni nu poate citi tot. Cât privește preeminența unui gen asupra celorlalte, cred că, la fel ca în 2001, putem plasa critica și istoria literară pe locul I. Juriile care vor evalua și vor selecta unul-două titluri vor avea, la această secțiune, o sarcină foarte dificilă. În sfârșit, ca să îmi iau riscul de a numi o singură carte, **Femeia din fotografie**, jurnalul Tiei Șerbănescu.

6. Printre evenimentele din 2002 (mă refer strict la scena literară) aș menționa trei elemente de normalitate, de “funcționare” normală în câmpul literar. Mai întâi Cenaclul Euridice, ținut sub egida Uniunii Scriitorilor: În cadrul său, autori din diferite generații vin și își citesc producțiile, cei prezenți le comentează (uneori, cu cruzime profesională), după care un “desfășurător” apare în ziarul “Ziua”. Se face astfel un mare bine literaturii contemporane, și, simetric, secțiunea literară ridică prestigiul cotidianului respectiv. Astfel că, în fiecare luni, îmi rezerv plăcerea de a citi suplimentul ziarului “Ziua”, ca și pe cel al “Cotidianului”.

Un al doilea semn de normalitate și performanță culturală mi se pare editarea seriei de “Opere fundamentale”, sub egida Academiei Române. Cum se știe, edițiile noastre critice sunt - multe - rămase în urmă, din motive financiare. Prin eforturile eroice ale unor îngrijitori de ediții, munca pe aceste “șantiere” a continuat, și ea poate fi concretizată printr-un sprijin direct din partea Statului sau a unor firme private. Beneficiile nu vor fi materiale; vor fi intelectuale și morale, pe termen lung. Tocmai de aceea, seria de “Opere fundamentale” o doresc cât mai lungă; e vorba, în fond, de sănătatea noastră culturală.

În fine, al treilea eveniment literar-cultural al anului 2002 mi se pare înființarea Fundației „Anonimul”, care sprijină editarea “României literare” și a suplimentului “Academiei Cașă-venecu” și a sponsorizat acordarea unor premii pentru cărțile debutanților și ale scriitorilor consacrați. Am lăsat la urmă acest exemplu, întrucât, primind unul dintre aceste premii, aș fi riscat să par subiectiv. Dar mi se pare un lucru foarte bun ca niște juri de profesioniști să recompenseze (simbolic și financiar) scriitorii și artiștii. Oferindu-le, astfel, o motivație. În plus, au fost acele dezbateri organizate de “România literară”, la care am luat parte cu multă plăcere, și la care au ieșit, uneori, scânteii. Foarte bine! Vorba lui Caragiale: dacă am fi tot timpul de acord, ce haz ar mai avea?

2. În general, când aud de “dărâmarea” statuiilor, îmi vine, nu știu de ce, să zâmbesc. Mă gândesc imediat la splendida carte a tânărului Eugen Ionescu, **Nu**, în care el chiar asta făcea, “destructura”, cu un talent și o inteligență mult peste medie, operele/ personalitățile unor nume consacrate ale literaturii noastre. Numai că, la un moment dat, tânărul iconoclast avea superba obiectivitate de a recunoaște, în plină “demolare” a statuii Argezei, că versurile acestuia sunt foarte frumoase. Această recunoaștere, deloc una *strategică*, spune ceva despre spiritul ionescian, care nu își păstrează rezervele și obiecțiile numai pentru alții, ci le aplică și sieși. Modul în care procedea mulți dintre actualii “nonconformiști” mi se pare puțin diferit. Aceștia nu au nici o îndoială, nici un dubiu, atunci când aruncă la coș o literatură pe care - în mod evident - nu au citit-o.

Poezmele Anei Blandiana sunt unele de poșta redacției. Romanele lui Nicolae Breban reprezintă un fel de ejaculare precoce. Augustin Buzura era un autor de *best-seller*-uri tocmai pentru că era greu de citit. Eugen Simion e un dictator al culturii române. Gheorghe Grigurcu are mania eticului, nemainteresând pe nimeni. Despre Fănuș Neagu, ce să mai vorbim? N-are nici o valoare. Eminescu, ei bine, Eminescu este, ca gânditor politic, realmente nul, iar poezia lui e lipsită de substanță. Gaston Bachelard e învechit, iar dostoevskianismul e desuet. Asemenea evaluări, și altele, mie mi se pare că spun mai mult(e) despre cei care le lansează, decât despre "statuile" asupra cărora au fost direcționate. Lipsite de o argumentație preliminară, neprecedate, în majoritatea cazurilor, de lectura propriu-zisă a operelor, ele sunt un semn de impostură intelectuală, cu atât mai agresivă, cu cât sfidează mai mult evidența. Nu "statuile" mi se par, prin urmare, supradimensionate (de observat că e vorba mai ales de autori contemporani în plină putere creatoare), ci aceste "nonconformisme" jalnice, născute deja moarte, trăind exclusiv în spuma momentului.

3. Eșecuri de proporții? Nu știu dacă pot măsura corect proporțiile; am însă senzația unei pierderi de viteză și de impact a societății civile, în timp ce micile și marile manevre ale politicului au cunoscut o progresie îngrijorătoare. A se vedea, de pildă, situația de la C.N.S.A.S.: îmi e foarte limpede că se dorește, cu tot dinadinsul, ca ea să fie *turbure*. S-ar impune o solidarizare largă, o presiune constantă exercitată asupra puterii decizional, astfel încât instituția respectivă să poată ieși din blocajul în care a ajuns, și să-și atingă obiectivele pentru care a fost înființată: să-i nominalizeze, adică, pe cei care au făcut poliție politică.

Mai notez aici și un fapt ce poate părea mărunț, la scara culturală mare. Cred că revista "Observator cultural", cu a sa *political correctness* cu tot, a devenit un adevărat pol al incorectitudinii (sub raport politic, estetic și strict profesional). Ar fi destul de trist, dacă n-ar fi de-a dreptul comic: dl I.B. Lefter, *spiritus rector* al publicației respective, ia această stare de fapt ca pe o realizare, ca pe o victorie, nu ca pe un eșec lamentabil. Ce să mai zic: tot înainte!

4. De când țin în "Adevărul literar și artistic" acest serial cu debutanții din perioada 1999-2001, am o stare de spirit foarte bună. Și asta pentru că însăși literatura tinerilor mă bucură mult, prin substanță, valoare și diversitate. Iată că și în condiții atât de grele financiar, când din literatură nu poți câștiga nici cât să-ți plătești întreținerea, apar nume noi, poeți, prozatori, critici, esești, în București și în provincie, care au ceva de spus - și o fac la o ștachetă valorică impresionantă. Nume ca Marius Ianuș, Zvera Ion, Adrian Urmanov, Gelu Vlașin, Constantin Virgil Bănescu (în poezie), Bogdan Popescu, Sorin Stoica, Lucian Dan Teodorovici, Florin Lăzărescu, Adrian Buz (în proză), Gabriel Coșoveanu, Sanda Cordoș, George Ardeleanu, Horea Poenar, Nicoleta Cliveț, Nicoleta Sălcudeanu (în critica literară) vor însemna ceva în literatura noastră, înseamnă încă de acum, de la prima carte publicată. Mi se pare extraordinar. Așa că spun și accentuez: debuturile ultimilor ani mi-au întrecut toate așteptările. Și "petrecerea" continuă...

7. Mi-aș dori foarte mult, de la noul an și de la cei care vor veni după el, să se îmbunătățească într-un fel condiția materială a scriitorului. (Vedeți, cu condiția ideală și materială a poeziei, am "rezolvat-o" încă de la Maiorrescu...) Cu rare excepții, creatorii din domeniul literelor se află la limita subzistenței. Nu se mai poate continua așa. Sărăcia scriitorului român este, până la urmă, o palmă răsunătoare pe obrazul tuturor celor care au mijloacele și pârgurile necesare pentru a o reduce sau elimina.

„Sunt grupuri de presiune care lucrează eficient“

adrian dinu rachieru

(comentator „Convorbiri literare“)

1. Deși n-a fost sărăcuț, anul care tocmai și-a dat duhul (chiar dacă, editorialicește, continuă) n-a risipit și nici nu putea risipi astfel de alarme. Bocitoarele de profesie vor inventa mereu crize, anunțând apocalipsa, iar *viața literară*, cu războaie de cafenea, cu grupușcule în gălceavă, cheltuind o oralitate casantă și teribile energii belicoase, din asta se hrănește. Important ar fi (știe toată lumea!) să rămânem în literatură. Dar vorba cuiva: vom muri și vom vedea!

2. Prefacerea hărții literare e un proces igienic. Doar că mulți dintre cei înscrși la cuvânt (deveniți, peste noapte, inflexibili procurori morali) se luptă cu statuile propunând, după rețeta proletcultistă, ciudate rocade. Nu agreez astfel de furii contestatare, căzând în nihilism și cred în *coexistența valorilor*. E loc pentru toți sub cerul literaturii. Nu prin campanii de excomunicare (nemotivate estetic) câștigăm bătăliile, cocoșându-ne în top. Iar cimitirele literare sunt primitoare.

3. Nu cred că mă pot pronunța. Și nici nu pot chema în sprijin, motivându-mi neputința, doar haotismul difuzării (vai, o realitate!). Cine, însă, ar putea afirma cu mâna pe inimă că a urmărit îndeaproape fluxul editorial și s-ar putea lansa în judecăți infailibile, inventariind eșecurile? Ele, inevitabil, există, editorlăcul nu dă semne de slăbiciune, grafomanii se înghesuie, „cenzura“ (axiologică vorbind) e în eclipsă. Și-atunci? Se-adună un munte de cărți (multe vor rămâne necitite), iar *critica de cumetrie* (dacă tot construim după diagnosticul prezidențial - un „capitalism de cumetrie“) face ravagii, împărțind coroane și gestionând o glorie precară.

4. E nevoie de rampe (trambuline) publicitare și războaie mediatice bine regizate. Sunt grupuri de presiune (în limbaj sociologic) care lucrează eficient: cazul vigilenței echipei de la „Observatorul cultural“. Găștile împart tortul, iar singuraticii își poartă destinul. A auzit cineva de Ovidiu Băjan, un poet pur-sânge, debutând cu *Clasic și omăt* (titlu nefericit, recunosc)? Sexagenarul Eugen Dorcescu ar fi meritat pentru antologia *Omul de cenușă* comentarii bogate; sau Vlad Neagoe, un poet puternic, prezent cu volumul *Ochiul luminos*. În proză ar fi de aplaudat revenirea lui Radu Mareș, un autor „de redescoperit“, cum bine s-a zis. Sau în critică: Iosif Cheie-Pantea (*De la Eminescu, la Nichita Stănescu*), Maria-Ana Tupan cu blindatul op despre *Discursul Postmodern*, Lucian Chișu punând în discuție *Prejudicata*

Caracostea și, în deosebi, Eugen Negrici cu un volum care, credem, va provoca reacții pornind chiar de la „stilul participativ“ anunțat de autorul *Literaturii române sub comunism*. Și titluri ar mai fi!

5. Eu cred că eseistica. Ca titluri grele putem chema în sprijin controversatul *Om recent* de H.R. Patapievici și un manuscris recuperat, *O istorie a literaturii române. Modelul Magic* de Paul Anghel, un proiect monumental, oprit, din păcate, la primul volum. Sau *Noologia* lui I. Bădescu. Să nu uit de *Miorița - o hermeneutică ontologică* a doamnei Ștefania Mincu. Ori oferta unui tandem feminin/ feminist (Maria Bucur și

anul literar 2002

Mihaela Miroiu) care sunt interesate de *Patriarhat și emancipare în istoria gândirii politice românești*. Cărți care provoacă. Or, șansa noastră, pe piața externă, rămâne - îndeosebi - *ideocritica*. Am ratat, în timp, culoarele favorabile pe care ni le-ar fi putut deschide dezghețul politic ori gesticulația disidentă. Ar rămâne în discuție cărțile cu adevărat rezistente axiologic, aducând inovații conceptuale (ezul „bovarismului instituțional“ propus de sociologul Ștefan Buzărnescu, agreeat și recomandat de oficialii U.E.) sau impresionând, nu doar acasă, prin anvergură problematică și detentă culturală. Aici e nevoie, cum pledează de ani buni Adrian Marino, de contribuții originale, lepădându-ne de mimetismul servil. Dar *ecourile*, în străinătate, întârzie (firesc, am zice, în absența unei strategii naționale). Rămâne doar celebra noastră descurcăreală...

6. Mi-a plăcut Gaudeamus-ul care, în ciuda „taxei de privit“ s-a bucurat de succes. Vizitatori au fost, nimic de zis; trist e că mulți dintre ei au devenit, vorba lui Vasile Andru, doar *cititori de coperte*... Totuși, „cea mai râvnită carte a târgului“ (*Ușa interzisă* a lui Gabriel Liiceanu) s-a vândut bine, devenind - la „România literară“ - „cartea anului“.

7. Intrarea în normalitatea după atâția ani de confuzie și „tranzizie“ împletită.

„Dacă va fi scos și Manolescu ceva, atunci și aceasta va fi cartea anului“

valentin iașcu

(comentator „Steaua“)

În 1999, la minunatele colocvii „Poesis“ de la Satu-Mare s-a răspuns la o ciudată întrebare: Ce va însemna pentru literatura română trecerea în alt mileniu? Am ascultat tot felul de comentarii deștepte, despre nu știu ce și nu știu cum, despre șocul pe care-l va resimți sensibilitatea poetică și altele de soiul acesta. Se discuta atât de serios despre trecerea de la 1999 la 2000 și de acolo la 2001, încât părea că se discută despre cum se trecea altădată din blocul comunist în Austria și de aici în RFG, atât de serios, încât m-a podotit plânsul. M-am ridicat și am spus ceva care n-a plăcut nimănui, am avut dreptate, dar, cum mi se întâmplă de obicei, nici aceasta nu mi-a folosit la nimic; am zis că această trecere nu înseamnă și nici nu va însemna absolut nimic, pentru că este un prag atât de neimportant și abstract, încât, dacă ți s-ar întâmpla să dormi chiar atunci, nici n-ai sesiza această „mare trecere“. Ei, bine, acum putem să ne întoarcem și să vedem dacă am avut sau nu dreptate; cred că da: nimic n-a tulburat nici viața politică și cu atât mai puțin pe cea literară. Fiecare și-a văzut mai departe de sprângele sau de mediocritățile sale, de infatuările sale, de ranchiunele sale (nici urmă de iertare a greșităților peste mileniu - s-a păstrat aceeași cantitate de ură între noi), de nimicurile sale. Literatura română, la ora 0 a mileniului 3, atunci când a bătut gongul, nu s-a-ntors nici cu dosul în sus (cum altădată, în imaginația romantică a lui Eminescu), n-a luat-o nici mai spre dreapta, nici mai spre stânga, nici măcar înapoi.

Așa și acum, anul 2002 nu reprezintă nicidecum vreo limită, nici de timp, nici de spațiu, a fost o convenție, ca toate celelalte, deci, în realitatea cea mai pură, nici n-a fost.

Dincolo de demersul acesta sceptic, sceptică a fost chiar această viață literară, în primul rând prin incapacitatea ei de a se autoanaliza. O judecată a anului literar (cum se obișnuiește în dările de seamă antedecembriste) presupune întocmirea unui inventar cât de cât exact al aparițiilor editoriale ale anului. Dar cine să știe ce cărți au apărut la Dorohoi, la Jimbolia sau Isaccea, unde vor fi existând și acolo vajnice edituri de cartier sau de uliță, care nici nu este exclus să scoată uneori cărți mai bune decât în perimetrul Muzeul Literaturii, Uniunea Scriitorilor, Casa Vernescu din Capitală. Dar cine să audă de ele? La Târgu-Jiu, unde cunosc mai bine lucrurile, apare aproape în fiecare săptămână câte o carte, despre care autorul, cu rudele lui și câțiva vecini de scară ar putea jura că e genială. Uneori, chiar că vreuna este bună, demnă de stimă, dar dacă nu reușește să

ajungă mai departe de Filiași sau Bumbăști-Jiu, la ce folos?! Lucrurile nu stau altfel la Cluj. Apar foarte multe cărți, dar nu răzbat dincolo de Dealul Feleacului, decât cele care își pot cumpăra bilet la Inter-city (care a și fost suspendat bună parte din anul 2002). Nu se mai prea fac schimburi de valori, nici chiar între Cluj și Târnova sau Brașov, necum între Drăgănești-Olt și Tecuci.

Pornind de la acest tablou haotic, mărturisesc că nu am cum să emit păreri, neexistând o perspectivă anume. Sunt sigur că mulți o vor face, cu inconștiență, cu ignoranță și mai ales cu ignorarea care ne caracterizează. Cel mai sigur e că vor fi nominalizate cărți pe care nu le-a citit mai nimeni (cum se întâmplă cel mai adesea la juriile de premiere de tot felul), dar despre care s-a vorbit pe la cafeluri. Mulți vor zice că în vârf trebuie să stea uriașul roman al lui Breban, **Voința de putere**. E drept, trage greu la cântar (eu l-am și citit cu atenție mare și cu răbdare și merg pe aceeași mână), dar îmi vine în cap că tot la

anul literar 2002

Târgu-Jiu a apărut în diverse reviste, și locale, și de mai departe, un roman excelent al necunoscutului Cristian George Brebenel (un fel de Breban mai mititel, nu mă pot abține). Alții vor sări, evident, după lecturi superficiale sau deloc, cum că nici vorbă de așa ceva și vor aduce în loc nume care devin obositoare, pentru că posesorii lor n-au mai scris de mult sau niciodată vreo carte mai slabă (Cărtărescu, cu două cărți ale anului, dar nici una, Liiceanu cu o doar carte, dar „a anului“ - eu am pariat că așa va fi și iar am avut dreptate, și iar nu mi-a folosit la nimic -, Buduca, da Buduca, cu o carte care mi-a plăcut, **Noua Atlantidă**, dar din care n-am înțeles mare lucru și mă-ntreb dacă e ceva de-nfeles, poate că e un alt fel de poezie!). Dacă va fi scos și N. Manolescu ceva, atunci sigur și aceasta va fi „cartea anului“. Iar dacă au scos orice Prelipceanu, Flora și Ion Mircea, sigur trei importante premii nu vor putea fi obținute decât de aceștia (cu abonament - nu e nici o răutate aici, toți trei îmi sunt buni prieteni și-i apreciez enorm, dar asta-i situația, ba, chiar pe Flora, însumi l-am propus pentru Premiul internațional „Balkanika“ și nici n-ar fi exclus să-l ia). Pentru că suntem la „Luceafărul“, sigur, prozele scurte ale lui Marius Tupan, din **Vămile depresunii**, vor fi pomenite (eu, care le-am chiar citit, subscriu) și așa mai departe. Dacă ar fi existat ca altădată planuri editoriale, atunci acest articol ar fi putut să fie scris exact în urmă cu un an, la fel, la noi totul fiind previzibil (mai puțin timpul probabil și calamitățile). Vai, era să-i uit pe Pata-

pievici și pe Andrei Pleșu, care semnează cărți de excepție și dacă ele nu apar, iar dacă apar, toată lumea le înjură, iar ulterior le elogiază. Și mă opresc aici, pentru a nu mi face mai mulți dușmani decât pot duce. În realitate, nu cred să fi apărut ceva anume care să rupă „gura târgului“ de la Frankfurt, doar a Târgului-Jiu.

Ceea ce vreau să consemnez este însă un fenomen, la a cărui naștere am luat însumi parte pe 8 mai 2002 (tâmpită dată!), pentru care aș fi pariat că nu va ieși nimic și aș fi pierdut: Cenaclul „Euridice“ al Uniunii Scriitorilor.

Dacă stai să vezi cine l-a înființat, te iei cu mâinile de cap, să nu mai auzi ce pot zice detractorii, cârtitorii. Dar nu e meritul (ba, este) nici al lui Eugen Uricaru, nici al lui Marin Mincu, nici al lui Sorin Roșca Stănescu, ci al ideii în sine. Într-o lume indiferentă față de literatură în general și față de poezie în special, e de-a dreptul recofortant să urmărești cum, în fiecare luni, importantul cotidian de mare tiraj „Ziua“ dedică mai multe pagini năpăstuitei poezii și bieților ei oficianți. Credeam că vremea cenaclurilor s-a încheiat. Am făcut parte, ca student, din vechiul cenaclu al „Tribunei“ clujene (cu Gheorghe Pituț, Blandiana, Angela Marinescu, Matei Gavrila, Nicolae Prelipceanu, Vasile Ignat și alții), am fost alături de Eugen Uricaru, Adrian Popescu, Ion Mircea, Dinu Flămând, Marian Papahagi, Petru Poantă, Nicolae Diaconu (din Târgu-Jiu), Olimpia Radu, unul dintre întemeietorii cenaclului „Echinoc“, ba, cătană fiind, am participat la câteva ședințe ale cenaclului „Luceafărul“ (cu Eugen Barbu, Adrian Păunescu, Fănuș Neagu, Sebastian Reichmann și... Paul Goma - secretar disciplinat de cenaclu), am urmărit cu sufletul la gură activitatea cenaclului „de luni“, al lui N. Manolescu, în care se nășteau săptămânal câte două - trei genii poetice (până atunci era unul la 50 de ani). Aceste cenacluri aveau rațiunea lor, creau nu neapărat valori, ci mai ales grupări, care, de regulă, făceau un fel de opoziție la ce se întâmpla nu numai în lumea literelor. M-ai întrebat: ce să fie cu acesta? În sală erau aproape numai „old boys“, dar și o grupare („fracturiștii“, am auzit ulterior) tânără de tot, un amestec inhibant. Peste toate, umbra măiastră a lui Breban. Vasile Blendea, marele fotograf cultural, imortaliza asiduu. Unii sau simțit mai tineri, ceilalți mai importanți, sub aripa profesorală a lui Marin Mincu (calm ca niciodată).

Chiar dacă sunt absolut sigur că voi lua niște „picioare spate gios“, vorba lui Caragiale, acesta este evenimentul numărul 1 al anului care nici n-a existat 2002. Performanța ziarului „Ziua“ este de toată minunea: a adus scriitorimea, chiar și pe cea începătoare, pe aproape de popularitatea fotbaliștilor. De-acum nu se mai face vâlvă numai atunci când își va rupe vreun fotbalist piciorul, ci și când un scriitor își va rupe mâna (sau piciorul, după caz).

1. Ca să pot răspunde cu obiectivitate la această întrebare, și la această anchetă în general, ar trebui să am foarte mult spirit critic. Și e tocmai ceea ce mie îmi lipsește cu desăvârșire, așa cum au constat-o, de altfel, și niște oameni de la o prestigioasă revistă literară, pe care eu îi respect foarte mult. Și le dau, firește, dreptate. Sunt o fire imaginativă, mă entuziasmez repede și mă irit la fel de ușor, sunt subiectiv în aprecieri și nici nu-mi doresc să fiu altfel, deoarece, deschis în general către toate păcatele, marșez foarte puțin spre cel al ipocriziei. Așa-zisele mele articole/cărți de critică literară sunt în realitate simple simptomatologii asupra literaturii actuale care mă interesează în măsura în care spune ceva semnificativ în legătură cu lumea actuală. Nici nu am tabieturile unui literat în adevăratul înțeles al cuvântului: citesc doar ceea ce mă interesează (adică, în principal, poezie), nu mai sunt de mult un mare cititor de romane, iar prin revistele de cultură mă uit doar cu totul întâmplător. Din toate acestea urmând să conchideți, domnule Marius Tupan, că sunt personajul cel mai nepotrivit pentru a răspunde la o astfel de anchetă. Ceea ce urmează, așadar, sunt niște simple opinii, care pentru mine contează însă destul de mult, pentru că sunt sincere și pentru că sunt ale mele, oricât ar putea să pară ele de drepte și subiective. Pentru mine, anul care a trecut a însemnat, din perspectiva

„Cel mai mare eșec, nu al ultimului an, ci al ultimului deceniu, este, prin raportare la promisiunile începuturilor, promoția '80“

octavian soviany

(comentator „Ziua literară“)

ne vor da dreptul să-i privim în ochi fără nici un complex pe Elena Vlădăreanu sau pe Adrian Urmanov.

4. Am spus că există un grup de tineri în care eu cred foarte mult: Zvera Ion, Elena Vlădăreanu, Marius Ianuș, Răzvan Țupa, Adrian Urmanov, Andrei Peniuc. Chiar Constantin Virgil Bănescu, care face oarecum altceva și căruia vreau să-i reamintesc pe această cale că în sancrită *rita* înseamnă ordine. În ultimul timp se vorbește cu tot mai multă insistență (și pe bună dreptate) despre Claudiu Kormatin, al cărui debut editorial e de presupus că va avea loc destul de curând. Și la aceste nume mi-aș mai permite să adaug unul, pe care, deocamdată, îl știu foarte puțin: Miruna Vlada, cea care a reușit în ultima vreme să-i impresioneze și pe Angela Marinescu, și pe Nora Iuga, și pe Paul Daian, și pe Elena Vlădăreanu, și pe Mihail Gălățanu, anunțându-se ca o poetă de mare forță.

4. Nu știu dacă o discuție pe „genuri și „specii“ mai poate să fie actuală. După mine, aceste disocieri țin de trecutul literaturii și de logica aristotelică. Astăzi, trebuie să învățăm (ca niște apocaliptici ce suntem) să gândim paradoxal și dramatic, lăsând de o parte conceptele „tari“ care și-au dovedit caracterul iluzionist.

Aș face însă o remarcă în alegătură cu literatura celor care acum sunt foarte tineri: la aceștia apare o nevoie a poeziei de a (se) comunica, de a reface puntea dintre autor și cititor, dinamitată de „plăcerea aristocratică de a displăcea“ a modernismului. Poate că tocmai aici (de fapt nu poate, ci sigur) trebuie căutat criteriul axiologic despre care mă întrebați.

6. Colocviul despre avangardismul est-european, organizat de Institutul pentru Cercetarea Avangardei Românești și Europene. Adică de neobositul Nicolae Țone, care are nebunia de a încerca să facă ceva atunci când nimeni (sau aproape nimeni) nu face aproape nimic.

Și, poate cu mai puțin spectacol, dar cu eficiență și, îndrăznesc să spun, profesionalism activitatea Cenaclului Euridice, care beneficiază de prezența unui alt campion al tuturor cauzelor aproape în totalitate pierdute: „mușchetarul“ Marin Mincu.

7. În legătură cu anul 2003 doresc doar un lucru: să ne dea la toți Dumnezeu putere, sănătate și, mai cu seamă, ceva mai multă capacitate de a iubi. Căci literatura se face, totuși, cu dragoste.

digă poetică“ a început la sfârșitul anilor '60 - începutul anilor '77, când se poate vorbi despre un neoavangardism (nu fără legătură cu prestigiul extraordinar de care se bucura în unele cercuri literare ale timpului său poezia obiectelor (Almosnino, Abăluță, Grigurcu, Fati), apoi ceva mai târziu, textualismul. Unii dintre exponenții promoției '60 au prins din zbor acest nou concept de poeticitate (pe care promoțiile '80-'90 nu cred că l-au modificat radical), alții nu, și, de aceea, e firesc ca astăzi să aibă o receptare mai puțin favorabilă. În timp, lucrurile se cumpănesc însă și se echilibrează. Pe vremea când Ana Blandiana era elogiată fără rezerve, despre Angela Marinescu se scria foarte puțin. Despre Grigore Hagiu se vorbea ca despre un mare poet rar, George Almosnino era ignorat cu desăvârșire. Unii puteau duce un trai boem pigmentat cu explozii de genialitate, iar Daniel Turcea (marele Daniel Turcea) murea de foame și de mizerie...

3. Pe stradă, la cefenea (și în general prin locurile unde se bea) se vorbește ca despre un mare eșec în legătură cu romanul unui ilustru prozator care nu poate gândi decât în mii de pagini. Nu știu, n-am citit. Pe mine mă dezamăgesc optzeciști, fiindcă nici unul dintre ei (nici unul dintre noi?) nu dă acea mare operă pe care o anticipau cărțile de debut. Iar atunci când un simpatizant premiant al promoției se apucă s-o demoleze, la Cenaclul Euridice, pe Angela Marinescu fără argumente solide și chiar fără argumente, nu poți să nu te gândești că sculpitorii (poate prea sculpitorii) mei colegi de promoție s-ar cuveni s-o privească pe Angela Marinescu ca pe o zeiță.

Am mai spus-o și altădată: dintre optzeciști, doar Mariana Marin și Ion Mureșan nu m-au dezamăgit niciodată. Pe alții (Cărtărescu, Stratan, Coșovei, chiar și prietenul meu Liviu Ioan Stoiciu) nu-i recenzez decât parțial, atunci când reușesc să fie cu adevărat profunzi și adevărați. Mi-au plăcut foarte mult primele volume (cele cuprinse în antologia *Antume*) ale lui Aurelian Titu Dumitrescu (poet considerat, în general, din motive extraliterare, străin de spiritul promoției), gust însă mai puțin (și doar pe bucăți) lungile, foarte lungile sale poeme din ultima vreme.

Și pentru că am promis că voi fi tranșant și voi lăsa de o parte ipocrizia: cel mai mare eșec, nu al ultimului an, ci al ultimului deceniu, este, prin raportare la promisiunile începuturilor, promoția '80.

Dar vreau să fiu bine înțeles: nu cred că am dreptul se mă disociez de cei cu care am respirat aerul aceluiași deceniu tragicogrotesc, iar eșecul promoției este și propriul meu eșec. Să sperăm că e doar o simplă „eclipsa de formă“ și anii ce vor veni

anul literar 2002

cărților apărute, câteva lucruri. Mai întâi, că cei pe care, nu știu de ce, mai bine de un deceniu, i-am socotit morți, sunt cât se poate de vii și de actuali, căci reeditarea (în versiune necenzurată) a *Elegiilor politice* de Ion Gheorghe a readus în actualitate un mare poet. Că e maoist? Și ce dacă? Până și Austria o fi având maoiștii ei! După atâta pupat în fund la porțile Occidentului, o mică infuzie de maoism ar putea să fie de-a dreptul reconfortantă!

Apoi (și ar fi trebuit să spun în primul rând) *Autobuzul cu cocoșai* al Norei Iuga m-a făcut să fiu mândru că sunt contemporanul acestei poete extraordinare și al acestei femei adevărate, care e parcă tot mai tânără de la un deceniu la altul și care e frumoasă ca viața. Volumul lui Ion Mircea, *Șocul oxigenului*, a fost pentru mine o lectură sărbătorească. Romanul *Sigma* m-a convins (pe mine, care nu sunt un cititor de romane) că Alexandru Ecovoiu e un prozator de primă mărime. Profunzimea cu care doamna Ștefania Mincu a descifrat „ontologia hermeneutică“ a *Mioriței* m-a fascinat la fel de puternic ca și cartea domniei sale despre Nichita Stănescu. Iar tinerii care vin din urmă și pe care îi iubesc la fel de mult ca pe Nora Iuga sunt câteodată formidabili. Dacă nu mă credeți, citiți volumul de debut al lui Andrei Peniuc, *Un animal mic*.

2. Promoția '60 are o poziție oarecum ingrată din perspectivă istorică. Ea și-a asumat sarcina de a reînvia, după perioada de proletcultism, marea tradiție a modernismului interbelic. Schimbarea de „para-

Basarabeanul Leo Butnaru pozează pentru revista noastră. În fundal s-a strecurat și Ioan Es. Pop. Să-și facă simțită prezența.

Într-o scenă duioasă, pe o bancă în mijlocul naturii, au fost surprinși Cornelia Maria Savu și Corneliu Antoniu. Nicăieri nu te mai poți ascunde!

Rămas în pană cu autobuzul care-l transporta spre o mănăstire (în timpul Galelor APLER), Ioan Tepelea așteaptă o ocazie: să-l ducă lângă Cassian Maria Spiridon - cel care a scăpat de transbordări ieșene!

În ultima vreme, Nicolae Breban e călăuzit de soția lui, la mai toate manifestările culturale. În imagine s-a insinuat și Alex Ștefănescu. Doar pe jumătate...

La Mangalia, cu prilejul „Zilelor și nopților de literatură”, președintele țării, Ion Iliescu, a fost asaltat de reportofoane. Să mai spună cineva că politica nu se coalizează cu arta!